NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXVII. ÉVFOLYAM. 1906. MÁJUS. V. FÜZET.

GRÓF APPONYI ALBERT.

(Arcképpel.)

Politikai életünk zord egének kiderülése gróf *Apponyi Albert* közoktatási miniszterrel ajándékozta meg a magyar nemzeti kulturát. Nem kell őt olvasóinknak bemutatnunk: fejjel magaslott ő ki szellemi tekintetben is kortársai közül mindenkor, s a nemzet régóta csodálattal és szeretettel függeszti tekintetét reá, mint az idealizmus és a nemzeti eszme fenkölt lelkű apostolára.

Azok az eszmények, melyeket Apponyi Albert a magyar nemzet míveltté, erőssé és naggyá tételéről, hosszú közéleti pályáján keresztül hűséges gonddal ápolgatott, a nemzet legjobbjait minden időben lelkesítették; azért annak a hírét, hogy Apponyi Albert lett a közoktatásügyi kormány vezére: a közelmúltnál szerencsésebb időkben is osztatlan örömmel fogadta volna a magyar nemzet. Csak természetes tehát, hogy ma, midőn Apponyi kormányra jutása attól a lidércnyomástól való megszabadulást is jelentette, melytől a magyar nemzeti kultura összeroppanását kellett féltenünk: az öröm a szivekben a lelkesedés lobogó lángjává fokozódott. Fényes bizonyság erre az a buzgóság, mellyel mindenki siet hódolatát, örömét, reményeit — és óhajtásait kifejezni a szíve szerint való miniszter előtt, s bizonyság rá az a nem mindennapi tény is, hogy a tisztelgők ajkát nem csupán a hivatalos kötelesség, hanem a túláradó érzelem is szólásra készti.

Gondos figyelemmel olvastuk a miniszter szavait, melyekkel az egyes tisztelgő küldöttségek nyilatkozatait viszonozta, és megalkottuk ebből, mint tűkörből annak a miniszternek

Appointed

képét, kitől a nemzet ma kulturális haladásának irányítását osztatlan bizalommal várja. Bizunk benne, hogy ez a kép hű és igaz, hisz vonásról vonásra megegyezik azzal, mely Apponyi életéből, közéleti pályájából és irodalmi munkásságából tükrözik felénk.*

A legjellemzőbb vonást szolgáltatta e képhez a miniszter beköszöntője, melyet hivatalba lépésekor Molnár Viktor államtitkárhoz, a miniszteri tisztviselők szónokához intézett s mely a miniszternek *a nemzeti kulturáért való rajongását* tanúsítja. «Szeretettel és odaadással akarom a nagy célt szolgálni, — mondá — melynek teljesítésére ez a miniszterium van hivatva. A kormány arra a nagy feladatra vállalkozott, hogy a *nemzeti eszme* és a *demokrácia* frigyét a választási törvénnyel állandóvá tegye; de tartalmat e frigynek csak az erőteljes nemzeti élet, a nemzeti egységet összeforrasztó tényezőknek fejlődése adhat», és ezek közt a tényezők között «első helyen áll *egy erőteljes, hatalmas, virágzó lendületes nemzeti kultura*», mely «felemelje a lelket a jónak, a szépnek kultuszára *és a nemzeti ideálért való rajongás magaslatára*». Nagy lépéssel előre vinni a nemzeti kulturát a jelzett irányban, nem tudja, lesz-e elég ideje és ereje, de hiszi, hogy a miniszterium segítségével «*nagy nevű alkotmányos elődeinek nyomdokain haladva*» sikerül olyan hagyományokat megszilárdítania, melyektől eltérni nem lehet és nem szükséges.

Nagyon jellemzők a minszter *szabadelvű gondolkodására* azok a szavak, melyek szerint a kormány munkatársaiul tekinti az állam hivatalnokait, s fel akarja lelküket szabadítani mindentől, ami a kötelességteljesítésnek alapját, az önérzetet sérti. «*Önök velem együtt az országnak, a nemzetnek szolgái, senki máséi.* Gondolkozásuknak szabadságát politikai és egyéni téren érintetlen szentélynek tekintjük mindnyájan, csak egy érdemet ismerünk, a kötelesség teljesítését és

* Gróf Apponyi Albert beszédei. Két kötet. 1872—1895. Singer és Wolfner. Budapest. 1897.

csak egy bűnt, a kötelesség elmulasztását». Végül a közelmúlt nyomasztó viszonyokra való tekintettel kéri a küldöttség tagjait, hogy «felszabadult és felemelt lélekkel folytassák azt a dicső munkát, melynél eddig is oly buzgón működtek közre». A gondolkodás szabadságának sértetlenségéről mondott szép szavainak a miniszter azzal adott nagyobb nyomatékot, hogy az állami alkalmazottak törvényes politikai szabadságának biztosítására külön rendeletet adott ki, melyben utasította a hivatalfőnököket, hogy alantasaik befolyásolásától szigorúan tartózkodjanak.

Hogy Apponyi jellemének alapvonása a *jóság és a szeretet*, azt nem csak a föntebbiek mutatják; kitünik ez azokból a meleg elismerő szavakból is, melyeket a miniszter a tanítókhoz intézett, midőn az «Eötvös-alap Egyesülete» s később a tanítók Országos Bizottságának tisztelgését fogadta. «Ide hoztam egész szivemet», — igy szól az Eötvös-alapnak — «hogy azt a nagy feladatot, mely nagynevű elődeimről rám hárult, megoldjam» ... «már előbb is alkalmam volt arról meggyőződni, hogy milyen hatalmas munkát végez a magyar tanítóság, hogy mily nagy és nemes annak hivatása, s meggyőződtem arról, hogy a magyar nemzetnek a magyar tanítósággal szemben még becsületbeli adósságai vannak, amelyeket a lehetőség szerint törleszthetni, amennyire az egész nemzetnek anyagi ereje engedi, az én legszebb feladataim közé tartozik». «Az Önök nagy testületében én vagyok a családfő, mondja az országos bizottságnak, s mint ilyen szivemen hordom a tanítók sorsát. Minden kívánságukat meg fogom fontolni s el is várom, hogy mint bizalmas barátaim engem őszintén és nyiltan fognak tájékoztatni; mert az én munkám semmit sem érne, ha a néptanító nem vinné azt át az életbe».

Mély vallásosságáról és a mások vallásának tiszteletben tartásáról tesz a miniszter tanúságot az ág. hitv. evangelikusok tisztelgő küldöttsége előtt mondott szavaival. A magyar egyházpolitikának szerinte az 1848-iki törvényen kell alapulnia s a lelkiismereti szabadságnak, a viszonosságnak és egyenlőség-

nek megrendíthetetlen alapjain kell azt kiépíteni. «Én azt hiszem, — így szól tovább — hogy abban a körülményben, hogy én saját egyházamnak buzgó tagja vagyok, arra találnak támpontot, hogy a mások vallásos meggyőződése is szent előttem s hogy azokat az alapokat, amelyeken egyedül nyugodhatik az országban a vallási béke, amelyeken egyedül fejlődhetik ki intenziv vallási élet és ezzel karöltve járó magasztos, hatalmas nemzeti kultura, hogy azokat az alapokat én nem csak sértetlenül megóvni, hanem tőlem telhetőleg megerősíteni is kötelességemnek ismerem».

Az egyetem és műegyetem tisztelgő küldöttségei közül az utóbbihoz intézett szavakban találunk a miniszter *gyakorlati életfelfogására.* jellemző fejtegetéseket. Hazánk speciális viszonyai között, azon egyoldalúságok kiküszöbölése végett, melyek a magyar társadalomnak teljes kiforrását akadályozzák, a teknikai tudományokat különösen fontosnak tartja, s óhajtja, hogy az ifjúság minél nagyobb percentje keresse azokat a gyakorlati életpályákat, melyekre a műegyetem nevel. Ezért törekedni fog a műegyetemet a tökély legmagasabb fokára való fejlődésében elősegíteni.

A középiskolától várja a miniszter hazánk intelligenciájának fejlesztését, újrateremtését. Soknyelvű országban nehéz az egyöntetű műveltség kialakítása, s épen arra van szükség, hogy a tanárság jóindulatával az idegen ajkuakat is megnyerje a magyar kulturának. A miniszter is e célra törekszik s a tanárság *lelkes* támogatását kéri. Súlyt helyez e szóra *lelkes*, «mert csak az a munka eredményes, melyet nem üres sablon szerint, hanem belső hevüléssel végez az ember».

A művészetek, különösen a zene iránt való nagy szeretetét, a művész-iskolák küldöttsége előtt fejezte ki a miniszter igen szép, bensőségteljes szavakban, reményt keltve ezúttal is a szivekben arra, hogy benne minden szép és jó dolog lelkes támogatásra és buzdításra talál.

Örömmel állunk mi is, a nőnevelés serény munkásai, az üdvözlők, a tisztelgők közé. Tudjuk jól, hogy a nevelés idealis

céljaiért hevülő államférfi a nevelés nagy feladatainak végzésében szivesen látja a munkások sorában a tanítónőket is, kik hivatásukért való lelkesedésben mindenkor örömest fogják követni az ő nagy példáját. Aki oly tisztán látja a magyar társadalom fogyatkozásait és szükségleteit, mint Apponyi, az a magyar nő társadalmi és nemzeti feladatait nagyjelentőségűnek s ehhez képest a nő családi és iskolai nevelését elsőrangú fontossággal birónak ismeri el s tudja, hogy nem vész kárba az az áldozat, amit a nemzet nagylelkűen a nőnevelésügy fejlesztésére fordít.

Bizalommal és reménnyel tekintünk tehát Apponyi miniszterségе elé és kivánjuk, hogy a Gondviselés adja meg neki az «időt» — az erőt már megadta — ahhoz, hogy a magyar nemzetet az «egységes nemzeti kultura» útján egy nagy lépéssel előbbre vihesse.

AZ ÁLLAMI GYERMEKVÉDELEM.

(Negyedik, befejező közlemény. *)

Mindazokban, amiket a telepbizottság munkaköréről elmondtam, azt hiszem, mindannyian belátják, hogy mily nagy mértékben nyilatkozik meg az állami gyermekvédelemnek társadalmat nemesítő hatása.

Higyjék meg nekem, arra, hogy a társadalom alsó osztályaival többet foglalkozzunk, az egész állam nagy társadalmát átkaroló nagy érdekeknek égető szükségük van. A nép elszakadt tőlünk, mert mi szakadtunk el tőle, megszoktuk, hogy ne ismerjük egymást. A nép hozászokott, hogy örömeivel, bánatával ne törődjünk, nem követ minket, mert nem vezetjük. Már pedig a nyáj nem lehet vezető nélkül, ha elhagyta a pásztor, a szamar után halad. A ki ma vezeti a nyájat az nem a szamár, hanem a farkas, a daimon, a luczifer gyűlölet, a Mephistopheles, de nem az, aki azt mondja, hogy: «része annak az erőnek, mely mindig a rosszat akarja és a jót teremti meg», hanem az a szellem, aki a minden tudás fájának gyümölcsét kinálja és szerencsétlen áldozatait az örjöngésbe űzi.

Azelőtt másképen volt. Azelőtt még megvolt minden falunak nemcsak a temploma, hanem az úri háza is. Annak az úri háznak patriárkális szelleme irányította Isten után a szegény ember sorsát. Akkor még nem volt annyi kórház, árvaház, menhely, annyi sok jótékony egylet sem volt, és még sem volt oly égető a nyomor. Azok az úri házak akkor a művelő-

* A három első közlemény a megelőző füzetekben van.

désnek és az emberszeretetnek voltak templomai. Akkor még a cseléd családtag volt. A nemzetes asszony házába gyűlt téli estéken össze a ház udvari népe. A nemzetes asszony mialatt a cselédleányok a lenszálat fejtegették le a guzsalyról, elbeszélgetett a leányoknak a biblia történeteiből, a magyar nemzet viselt dolgairól, a magyar hősök Oddysseájáról, ő tanította őket, hogyan kell a tűzre vigyázni, házi majorságot tenyészteni, tisztán, egyszerűen öltözködni, szűzi pártában férjhez menni. Akkor jobbak voltak a cselédek, de a házi asszonyok is, akik kötelességüket nem úgy fogták fel, hogy a cseléd magánéletéhez közük nincs, és nem adtak nekik vacsora helyett — kapukulcsot. Abból az úri házból kitellett a téli tüzelő, a gyermekeknek ruha, az orvos és az orvosszer — halottnak a szemfödél.

Ma már minden másképen van és a patriarchális kort, ha nem is sírjuk vissza, de annak jó szellemét fejlettebb alapon meg kell szereznünk.

Legyen a gyermek az a kedves kapcsolat, a felsőbb és az alsóbb társadalmi osztályok között, mint egyszer az a kedves gyermek a betlehemi jászolban, akinek hódolatára odasereglettek a királyok, a bölcsek, a tudósok, a mágusok, a földmívesek és a pásztorok és a gyermeket imádva megismerték egymást. Vigyen a felsőbb társadalmi osztály világosságot az alacsony szobába, ahol a gyermeket felkeresni indul és észre fogja venni, hogy a gyermek körül nem talált izzó gyűlöletben őrjöngő ellenségeket, hanem megtalálják a szenvedés és a nyomor által megzaklatott embert, akinek szíve befogadja a részvétet és belőle vigasztalást merít.

Nem nehéz átérteni, hogy mily tartalmas közgazdasági, emberbaráti, társadalmi politikai, közmívelődési és nemzeti politikai programm az, melyet az állami gyermekvédelem a társadalomnak felajánlott. Nem lehet eléggé hangsúlyoznom, hogy mi jelentősége van annak, ha az ország 304 telepén ugyanannyi telepbizottság teljesíti az emberszeretetnek magasztos munkáját. Azt fogják mondani, hisz ez egy egész hadsereg, és igazuk van, ez a szeretet hadserege.

De az állam gyermekvédelmi politikája még ennél is magasabbra tekint, az állam a társadalmat intenzívebb cselekvőségre provokálja.

Az állam számít a jótékony egyesületekre, amelyek ma tájékozatlanul, szervezetlenül, tétován vesztegelnek és sok egyesületnél nem tudjuk elhatározni, hogy mi jobb, ha vesztegelnek, vagy ha cél és rendszer nélkül kapkodnak.

Az állam egyenesen meghívja ezeket az egyesületeket, hogy lépjenek az állami gyermekvédelemmel szövetségre.

Az állam nem kér, az állam ad.

Az állam segélyezi azokat az egyesületeket, melyek a gyermekvédelem érdekeit rendszeresen és az állami gyermekvédelemmel összhangzatosan szolgálják.

Az állam befogadja a gyermekvédelem érdekeit szolgáló egyesületeket és a gyermekek gondozási költségeire fölvett segélyösszegből állandóan vagy esetről esetre segélyezi is őket.

Hátra van még, hogy vázlatosan bemutassam, mint kell és mint törekszünk a jótékony intézeteknek az állami gyermekvédelmet kiegészítő munkásságát irányítani. Ezt a munkásságot három irányban tartom osztályozandónak. Ez a hármas irány:

1. *A praevenció*, mely oda törekszik, hogy a megszületendő gyermeknek életérdekében az anyát oltalomba vegyük, őt minden ellenséges idegen behatástól megóvjuk, áldott idejének utolsó szakában kiméljük és lehetővé tegyük, hogy testi és lelki erőben állja meg azt a nehéz pillanatot, amelyben egy ember megszületik.

2. *A cooperáció.* A segédkezés az állami gyermekvédelemben. Ide tartozik az állami gyermeknek minősített gyermekek eltartása, a különös ápolást igénylő gyermekek gondozása. Széleskörű munkaföladat ez, felöleli a jótékonyságnak egész birodalmát.

3. *A successió.* Az állam elvégezte föladatát, a gyermek tizenötödik életévét betöltötte. A társadalom átveszi az állam kertészetének termését. Értékesíti azt, a gyermek érdeke szerint a legjobban. Így gondoltuk el a társadalom közremunkálását az

állami gyermekvédelemben, mert abból az alapelvből indultunk ki, hogy a társadalomnak nem állhat föladatában az országos gyermekvédelemben önálló munkakört betölteni, annak a föladata nem lehet több, minthogy párhuzamosan az állami gyermekvédelemmel és mindig mellette, azt megelőzve, azt kiegészítve, pótolva, azt követve, a szeretet életerős melegével táplálja és így teljesítse magasztos föladatát.

Nem kívánjuk azt, hogy a társadalom ezeket a gyermekeket kizárólag a saját költségén nevelje, hanem azt kívánjuk, hogy ezeket a gyermekeket a társadalom a saját társadalmi intézményeibe az állami gyermekmenhelyektől átvegye, az állami menhelyek pedig ezekért a gyermekekért ugyanazt a tartásdíjat fizessék, amely tartásdíj az állami gyermekek eltartása fejében limitálva van. Ez a tartásdij lehet a havi 10 koronában megszabott normális tartásdij, lehet annak másfélszerese, tehát 15 korona, de lehet még ennél is több. De ha az állam csak ugyanazt adja ezért az egyesületnek átadott gyermekért is, amit a többi gyermekért, a társadalom ezért az árért azt nyújtja, a mire annak a gyermeknek individualiter leginkább szüksége van.

Mert elvégre ma már, midőn az államilag gondviselt gyermekek száma a 26000-et meghaladta, egyrészt kétségtelen, hogy a legnagyobb terhet a társadalomtól az állam már tényleg átvette, másrészt kétségtelen, hogy a társadalomnak a gyermekmentési akcióban most már az amateur szerepe jut. Ezt a szót természetesen a legidealisabb értelemben véve. A társadalomnak nem kell foglalkozni a nagy tömegekkel, de kiválasztja azt a nagy tömegből, amivel foglalkozni legnagyobb gyönyörűsége telik. Mindenki számára jut miből, legyen kinek-kinek a kedve szerint.

Igen sok egyesületünk van, melyek árvaházakat, internátusokat tartanak fenn, igen sok közöttük terhes adósságokkal küzd, vannak, melyek már az alapítványi vagyont is igénybe vették és mégsem kérnek bebocsáttatást az állami gyermekvédelem nyitott kapuján.

Igaz, hogy nekik egy gyermek tartása többe kerül, mint

amennyi segélyt nekik az állami gyermekvédelem nyújthat, de az emberanyag kiválasztásában a céltudatos szelekciót gyakorolhatják, az állam anyagi hozzájárulását megnyerik, és ily vállalkozással nyernek ők, nyer az állam, de a legnagyobb nyertes maga a gyermek.

Mert mi értelme van annak, hogy ez intézmények a protekció szekerén behurcolnak intézeteikbe oly gyermeket, aki nem oda való. Meghal az urasági pásztor, aki után egy 10—12 éves leánygyermek maradt. Azelőtt ez a gyermek, amint a tavasz lehellete elolvasztotta a havat s a bodzafa rügyezni kezdett, már levetette kis csizmáját és ott csatangolt a libalegelőn, boldog szabadságban élvezte a tavaszi napot, madár dalát, jó kedvvel fogyasztotta el fekete kenyerét, este boldogan foglalta el szalmából font nyoszolyáját, melynek fejpárnája az ócska ködmen, hogy azon a napnak első sugára ébressze fel. Ezt a szerencsétlen gyermeket becsukják az — árvaházba, egyenruhába öltöztetik, harisnyába, cipőbe bujtatják, lószőr-derékaljas ágyba fektetik és mindezt abban a hitben, hogy vele jót tesznek. Pedig nem történik egyéb, csak egy lelket ölnek meg az ő jótékonysági sportjuk által és ha jó statisztikát vezetnek, tapasztalni fogják, hogy az ily gyermek, amint 16—18 éves korában az intézetből kiadják, hamarább bukik el, mint a rózsalevélről a harmatcsepp a porba lehull. Mialatt pedig mindezek történnek, az állami gyermekmenhely kénytelen intelligens úri házból származott — polgári élethez nevelt leányait — parasztnak adni.

A társadalom, az általa szervezett egyesületekben szeretettel fog foglalkozni azokkal a szerencsétlen gyermekekkel, akiket az Isten az ő véghetetlen, de általunk sokszor meg nem érthető bölcsességével a mi felfogásunk szerint ártatlanul sújtott és oda fog törekedni, hogy ezek a szerencsétlenek úgy élhessenek, mint ember, hogy ezek a szegény martirok úgy haljanak meg, mint ahogyan magunknak kívánjuk.

Ezek az egyesületek az Istennél akarnak arra szerezni érdemeket, hogy teljes odaadással legyenek gondviselőivé an-

nak a szerencsétlen gyermeknek, akitől semmiféle viszonzást nem várhatnak, legfeljebb szeretetet, amit az a szenvedő gyermek oly gazdagul oszt mindazoknak, akik iránta részvéttel vannak.

Egy második alakulata a társadalmi jótékonyságnak és talán a legszükségesebb alakulata a züllött gyermek.

Gorkij Maxim, az ismert orosz író, az ő genialitásának szilajságával levezette a társadalmat abba a legmélyebb mély fertőbe, melyben az emberiség söpredéke fetreng. «Az éjjeli menedékhely» című darabjában ott találjuk a kegyetlen uzsorást, az erkölcstelen asszonyt, a betörő gavallért, az elzüllött léha bárót, de nem találjuk meg az elzüllött gyermeket. A genialis írónak volt annyi izlése, hogy a színpadra ne hozza azt a szerencsétlen gyermeket, aki abban a legalsó szennyes társadalmi rétegnek megfertőzött bűnös légkörében él.

Egy gyermek, akit jogos örökrészéből kegyetlen önzéssel kivetkőztettünk. Egy gyermek, kit keblére szeretettel nem ölel senki, imádkozni nem tanított senki, aki a konyhák hulladékán él, aki a ruhája rongyait a kifuvarozott szemét közül vájja ki, aki a lebújok hőseinek társaságában tölti éjjeleit, akinek otthona a pince, párnája az ajtóküszöb, akit elűznek, ütnek, vernek, mint a gazdátlan ebet, hogyan kívánhatjuk mi attól, hogy az ő elfásult szivében a szeretet melegje fellobogjon. Az ő lelkét azok a benyomások népesitik meg, melyeket az ő kétségbeejtő környezete nyújt. Születik, nem tudja miért, nyomorog, szenved, elbukik, nem tud róla.

Az elzüllött, az erkölcsileg megromlott gyermek valóban kétségbeejtő látvány. Mintha a legszentebbet látnók eltaposva a sárba, összegázolva, meggyalázva benne. Mert úgy szoktuk meg, hogy a gyermekben a lelki tökéletesség prototipjét lássuk, aki arra van szánva, hogy a lelke megmaradjon az Isten kegyelmének tisztaságában, élete felserdüljön a haza javára és munkássága a társadalom jólétét előbbrevigye.

Azért ne riadjunk vissza tőlök. Az ily gyermeket hozzá kell szoktatnunk a jobb élethez és akkor jobbakká lesznek, le kell a hályogot vennünk szemükről és akkor látni fognak és

meg fogják tudni különböztetni a jót a rosztól, a tisztességeset a gyalázatostól és a tisztességes környezet, amelybe átültettük, át fogja alakítani lelküket, gondolataikat, érzelmeiket és a társadalom dicsősége lesz abból, ami a társadalom megrontására kárhoztatva volt.

Beszélhetnék még arról a barbarizmusról, melyet az ifjúkori bűntettesek elitélésében, elzáratásában követünk. Mily anachronizmus! Elmémet elkábítja a középkori pincebörtönök doha, mely a civilizációnak arcába süvölt. Egy gyermek a tolonckocsiban, egy gyermek a büntetőbiróság előtt, egy gyermek a börtönök bűntettesei között!

Azt mondja miss Rosa Barett: «Úgy látszik nekem, hogy mi vagyunk azok, akik a börtönbe valók vagyunk és nem azok a szegény elhagyatott tudatlan gyermekek.»

A mi munkánk nem szünetelhet addig, mig ilyen szerencsétlen gyermeket látunk. A mártir gyermeknek jogállamban és civilizált társadalomban helye nem lehet. Az a gyermek, aki senkié, az mindnyájunké, az a nemzeti becsületé. Pedig mily semmiség az, amitől a gyermek szíve felvidul, mily kevés az, amivel beéri. Csak a fertő szennyes iszapját kell róla lemosnunk és immár előttünk áll az Isten remeke. Csak a gyermek érzi át igazán a szeretetből fakadó élet örömét. Újra éled, ha szeretet veszi körül, elcsügged, elfásul a gyülölet ridegségében. Ha látjuk vézna kis testét, sáppadt arcát, ne feledjük el hogy a vézna testben összezsugorodik a lélek is. Elfásul, érzéketlen lesz. Kialszik belőle az Isten lehellete.

Oh, mily kegyetlen, mily megvetni való az a társadalom, mely eltűri, hogy az Isten templomában kialudjon az Isten fogalma, oh mily kegyetlen az a társadalom, mely akkor, midőn már a lelkét megölte, üzőbe veszi, mint a dúvadat. A börtönben akarja megjavítani, büntet ahelyett, hogy tanítana. Kegyetlen az a társadalom, mely részvétet csak akkor érez, midőn áldozatát a vesztőhelyre viszi.

Egy harmadik alakulata a társadalmi jótékonyságnak, a gyermekvédelem ügyének erkölcsi, politikai jelentőségét akarja

kiragadni és szeretettel fogja gyűjteni az általa fenntartott intézményekbe azokat a nagyobb intelligenciát elárulo, már külső megjelenésük által is vonzó leánygyermekeket, hogy azokból tisztességes, házi cselédeket, ipari munkásnőket képezni és úgy képezni, hogy azokat a tisztességes, erkölcsös életnek megtartsa, azokat minden ellenséges, ártalmas befolyástól megoltalmazza.

Mily szép, mily magasztos ez a hivatás, megoltalmazni nemcsak a testet, de egyúttal a lelket is. Tisztességes cselédeket nevelni a tisztességes családok mellé. A munkaadó és a munkás között egy etikai alapon nyugvó viszonyt teremteni, amelyben a munkadó cselédjét az ős magyar felfogás szerint családtagjának tekinti, azt megoltalmazza, annak kimüvelése érdekében közremunkálkodik és a cseléd nem látja zsarnokát, ellenségét urában, nem iparkodik kárára lenni, nem keres szórakozást a családi körön kivül azokban a körökben, melyek közeli vonatkozásban vannak a kaszárnyákhoz és azokhoz a bizonyos tánctermekhez és azokhoz a bizonyos kvártélyos asszonyokhoz és azokhoz a gyülöletes helyszerzőkhöz; mindezek a társadalom aljas söpredéke, akik elkérgesedett szívvel, teljes erkölcsi színvakságban, nyomorult lélekkel az ártatlan, szerencsétlen teremtéseknek élő húsán élnek... Kannibálok a klaszszikus müveltség korszakában. Rosszabbak azoknál.

Ily irányban is már utat törtünk. Megnyilt a temesvári cselédvédő egyesület cselédotthona, melyben 20 gyermekünket helyeztük el és meg fog nyilni az ugocsamegyei fehérkereszt-egyesületnek cselédnevelő intézete 50 leánygyermek számára.

Megtörténik igen sokszor, hogy a külföldről ideszakadt családok már a harmadik leszármazási fokon Magyarországban élnek, a magyar nemzet szokásait, erkölcseit és nyelvét elsajátították, innen házasodtak, minden ízükben, már vér szerint is tősgyökeres magyarok, községi illetőséget azonban sehol sem nyertek.

Ha ily tisztességes család jut bármely oknál fogva szerencsétlenségbe s a gyermekeket a hatóság elhagyottnak nyilvá-

nítja s a gyermek az országos alap számlájára nyer elhelyezést, amint annak külföldi illetősége megállapítva van, a menhely a külföldi illetőségű községet nyomban felszólítja, hogy a felmerült tartásdíjakat fizesse ki, és gyermekeit vigye haza.

Gondolják el azt a szerencsétlen helyzetet, midőn egy minden nemzetiségében magyar, de férjhezmenetele által külföldi illetőséget nyert anyának szívéről letépik gyermekeit, hogy átadják annak a Galiciából ideküldött szennyes, részeges parasztnak, kit az illetőségi község a gyermekért küldött. Képzeljék el ennek a gyermeknek kétségbeesését, kit egy teljesen idegen szakít ki az anyai karok közül, hogy neki idegen világ nyomorába dobja.

Nem lenne-e jobb arra a gyermekre, ha ott nyomban meghalni tudna?

A társadalmi jótékonyságnak a feladata, hogy az ily szerencsétlen gyermekek érdekében a közjótékonyság életmentő munkájából osztályrészét kivegye.

Ha a jótékony egyesületek egy-egy ily gyermek gondozását elvállalják, egy emberéletet mentenek meg a hazának, egy szerencsétlen családnak a keserves könnyeit törülik le.

Az ily gyermek, ha érette a jótékony egyesület a tartásdíjat, ami a ruházati költséggel együtt nem több, mint évenként 132 korona, elvállalja, továbbra is megmaradhat az állami gyermekmenhely kötelékében, mert ennek rendszere megengedi, hogy az állami gyermekmenhelybe a saját költségükre a saját kötelékükbe tartozó gyermekeket beadhassák.

Ez a kedvezmény értékessé teszi az egyesületek munkásságát oly kivételes esetekben is, midőn a gyermek eredetének nyomozása nem áll a gyermek érdekében. Vagyis az állam, ha maga nem is foglalkozik szándékosan ismeretlen eredetű gyermekek befogadásával, ilyképen lehetővé válik, hogy a társadalom bűneit maga a társadalom szívja fel, enyésztesse el.

Az állam már is igénybe veszi az állami gyermekvédelem érdekeit rendszeresen és az állami gyermekvédelemmel öszhangzatosan szolgáló egyesületek intézményeit, hogy azokban tartá-

díj mellett a saját gyermekeit elhelyezze. Így elhelyez gyöngeelméjű gyermekeket a fehérkereszt-egyesület lacházai hülyék intézetében, a budapesti Szeretet-egyesület Puszta-Szent-Mihály községi telepén, süketnémái több intézet gondozása alatt vannak, vak gyermekeit a vakokat gyámolító országos egyesület fogadja be, testileg nyomorék gyermekeinek a gömörmegyei fehér kereszt-egyesület alapított otthont Rimaszombatban. Ilyképen még a luetikus, görvelykóros, tüdővészes és epileptikus gyermekekről kell gondoskodnunk, mert vérszegény és angolkóros gyermekeinkről már maga az állam gondoskodott a palicsi szanatorium felállítása által.

Beteg gyermekeinkről tehát nagyjában már is gondoskodva van. A magyar történelemnek megragadó példái vannak, melyek dicsőítik a női erényt, a nő hűségét, a nő hősiességét. A dicsőség glóriájával sugározzák körül a nő szívét.

Ne kívánjanak tőlem példákat. Nehéz volna ezeket mind felsorolni, a dicsőséges honleányoknak az ország nagy asszonyainak tündöklő pantheonja ez. Gondoljanak csak vissza arra az Árpádházbeli királyleányra, magyar Szent Erzsébetre, aki eszményképe a hajadonnak, a hitvesnek és az özvegynek. Aki az utcáról szedett fel egy beteg árva gyermeket s azt anyailag ápolta titokban, hogy az udvar gúnyját elkerülje, aki eladta minden ékességét s abból az árva gyermek számára kórházat épített és betegeit maga ápolta. Mi adtuk őt Thüringiának és az Isten 800 év mulva adta nekünk őt vissza, felejthetetlen nagy királynénkban, Erzsébetben, akiért minden igaz magyarnak a szíve vérzik, különösen ma, búbánatos szomorú napjainkban. Avagy gondoljanak vissza arra a másik Erzsébetre, Szilágyi Erzsébetre, Hunyadi János özvegyére, aki nekünk a legnagyobb magyar királyt adta, gondoljanak vissza Zrínyi Ilonára, szabadságért küzdő nemzetünknek e martyrjára, aki végigszenvedte sorsát a fejedelmi tróntól Rodostóig. Idézzük emlékezetünkbe Lorántffy Zsuzsánna nemes alakját, a nemzeti közművelődés és felebaráti szeretetnek e hősnőjéét, akinek nevét ma egyik előkelő, szent alkotásokban gazdag egyesületünk viseli.

Ki ne emlékeznék meg kegyelettel gróf Károlyi Györgynéről, utolsó szabadságharcunkban úgy, mint az elnyomatás sötét korszakában egyaránt magasztalt nagy asszonyunkról, Veres Pálnéról, gróf Andrássy Dénesnéről, akinek egész élete az irgalomnak, a részvétnek megnyilatkozása volt, aki által angyalt adott az Isten a küzdő, a szenvedő ember mellé és Thurn Jánosnéról, az egyszerű polgári nőről, aki egy virágzó egyesületet tett gazdaggá.

Szólhatnék az élőkről is, de nem tehetem. Ki merne vállalkozni arra, hogy az ország rózsakertészetének minden virágját felsorolja; csak egyet nevezek meg, azt a nemeslelkű nagy asszonyt, aki ötvenhetedik éve viseli szívén a töviskoszorút, lelkében a vértanúság pálmáját. Hűtelen lennék önökhöz, ha nem ünnepelném a dicsőséges nemzeti vértanú özvegyét, Damjanich Jánosnét!

Hát még azok, akikről nem tett feljegyzést Clió. Azok a milliói a magyar hitveseknek, a magyar anyáknak! A névtelen mártiroknak az a légiója, kik magukat gyermekeikért feláldozták. Az a diadalmas falanxa a hőslelkű nőknek akik a szenvedő emberiség sebeit közözik, könyűiket letörlik.

Azt mondják, hogy a nő sorsa a névtelenség. Akik ezt mondják, azok nem ismerik a nő hivatását, nem birják felfogni a nő értékét. A nő lelke az éltető napsugár, mely ragyog, bár nem akarja, mely éltet, bár nem tud róla.

Legyen a nő egészen családjáé, legyen tündöklő gondozója a házi tűzhely oltárának, de azért nincs nő, aki nem birna jót tenni a házi tűzhelyen kívül, anélkül, hogy ezt a szent tűzhelyet elhanyagolja. Hisz a tűzhely fénye elhat a messzeségbe, messze elható fénykört von maga körül, anélkül, hogy kárt szenvednének azok, kik a tűzhely körül vannak.

A történelem megírta, festő ecsetje megörökítette azt a szomorú jelenetet, Perényi-nét, Kanizsay Dorottyát, aki Mohácsnak örökre szomorú mezőin termett. Mily magasztos ez a szomorú alak, aki ott bolyong a hős tetemek véres mezőjén, hogy a magyar földért elvérzetteknek a magyar földben nyugalmat

adjon. Higyjék meg nekem, csak olyan magasztos az a honleány, aki a részvétnek, az irgalomnak, a szeretetnek köntösében követi annak a nőnek példáját, akinek nevét sem tudjuk, de akit Veronikának nevezett el a kegyelet, aki letépte fejéről fátyolát, hogy annak az isteni szenvedőnek véres verejtékét letörölje.

Önök, Hölgyeim, mindannyian a szívükön viselik ennek a megszentelt kendőnek egy-egy szövetszálát. Induljanak el ezzel a kinccsel, ha e ház küszöbét átlépték, már is találkoznak annak a nagy szenvedőnek választottaival, a szegény gyermekekkel, akiket ő, az isteni mester, oly nagyon szeretett, akik már zsenge korukban az élet súlyos keresztjének terhe alatt roskadoznak.

Azt mondja a francia törvény: a nélkülözőt segíteni megszentelt adósság. Kérem Önöket, törlesszék.

Egy éve múlt, hogy özvegy gróf Teleki Sándorné úrasszony megalakította a nőegyesületeknek országos szövetségét. Célja e szövetségnek, hogy egyesületei emberbaráti munkásságának irányt adjon. Nagy feladat, a nő kitartása, a nő lelkesedése, a nő szíve kell hozzá.

Ma még a kezdet kezdeténél vannak. A világító oszlop kigyulladt már, de a fokozódva fejlődő láng még csak most tör utat, hogy eloszlassa a sötétséget.

Ne felejtsék el, hogy a részvét nagy munkájában az első hely a gyermeké. Hisz minden gyermekről, még a legszerencsétlenebbről is elmondhatjuk, hogy volt egyszer egy anyai szív, melynek dobogása alatt egyszer megpihent.

Pótolják nála ezt az elvesztett szívet!

Most pedig köszönöm, hogy meghallgattak!

Budapest. *Ruffy Pál.*

VERES PÁLNÉ SZOBRA.

(Képpel.)

Az Erzsébettér árnyas fái alatt május 6-án leplezték le *Veres Pálné*, Beniczky Hermin szobrát. Csendben, csaknem titokban történt ez a leleplezés, a szokásos fényes ünneplés, hangos szónoklatok és az ünneprontó kíváncsiak lökdösődése, tolakodása nélkül. Ámde ez a szoborleleplezés a külső pompa hiján is ünnep volt, a magyar nemzeti kulturának igazi benső ünnepe. Csak az ment el erre az ünnepre «akit a szíve vonzott oda», hol egy igazi magyar nagyasszony emlékének áhitatos, kegyeletes szívvel áldozhatott. Noha nem hívtak meg a leleplezésre senkit, nehogy az ünnep a politikai élet új korszakának munkanapjait zavarja avagy a hivalkodás látszatát keltse: mégis sokan, nagyon sokan jöttek el, érezve, hogy Veres Pálné emlékének dicsőítése nagyon is harmonikusan illik bele abba a nemzeti felbuzdulásba, mely a magyar kultura és magyar ipar javára ma mindenkit munkára lelkesít. Hiszen félszázad előtt épen Veres Pálné hívó szavára sereglettek össze a magyar asszonyok, hogy a magyar nőnevelés fejlesztésének nagy munkájából maguknak részt kérjenek. Ezt a gondolatot fejezte ki a szoborbizottság, midőn Zsilinszky Mihály indítványára a szobor talapzatába Veres Pálné neve alá odavésette: «Küzdött, hogy a nő míveltségével és szívével a nemzeti jólét tényezője lehessen.»

Veres Pálné valóban «küzdött» szóval, tollal, tettel azért, hogy a magyar asszony emberi és erkölcsi méltóságát megillető míveltséget nyerhessen, s hogy a fejlődésnek indult magyar nemzeti kultura a mívelt magyar asszonyban egyik főtámaszára

VERES PÁLNÉ BENICZKY HERMIN SZOBRA.

találjon. Az az apostoli buzgóság, melyet ő a mult század hatvanas éveiben kifejtett, mikor 9000 magyar asszony aláírását gyüjtötte össze az országgyűléshez intézett — magasabb nőnevelő intézetek felállítását sürgető folyamodványára: örökre emlékezetes marad a magyar nőnevelésügy történetében, ép úgy, mint az a nemes agitáció, mellyel a társadalmat munkára és jelentékeny anyagi áldozatokra serkentve, az «Országos Nőképző Egyesületet» (1867) és annak magasabb nőnevelő intézetét (1869) — az első ilynemű intézetet e hazában — megalkotta. Többször megemlékeztünk arról a nemes munkáról,* melyet Veres Pálné az egyesületnek és az általa alapított intézetnek fejlesztése s a női keresetképességnek kiterjesztése érdekében az ő hűséges munkatársaival: özv. gróf Teleki Sándornéval és Gönczy Pálnéval együtt évtizedeken át kifejtett. Bölcs mérséklet jellemezte ezt a munkásságot, mely sehol a természetes fejlődésnek elébe nem vágott s mikor munkára és míveltségre nevelni törekedett a nőt, azon volt, hogy az mindig megmaradjon nőnek és magyarnak.

Kimerítő rajzát találjuk ennek a nagyfontosságú tevékenységnek abban a terjedelmes könyvben, melyet az Országos Nőképző Egyesület nagynevű elnökének emlékére Rudnay Józsefné és Szigethy Gyuláné szerkesztésében kiadott.** Ez a könyv részben Veres Pálné naplójegyzetei, részben eredeti okmányok és egykorú hirlapi feljegyzésekben tárja elénk Veres Pálné törekvéseinek és munkásságának képét s ismerteti eme kitartó és lelkes munkának kiváló eredményeit. Ennek a könyvnek olvasása ébresztette idősb Lovassy Ferencnében azt a gondolatot, hogy a magyar nőnevelés fejlesztéséért oly sokat fáradozott Veres Pálné iránt a magyar asszonyok szobor felállításával fejezzék ki hálájukat és tiszteletüket.

Nem Lovassyné volt ugyan az első, ki ezt a gondolatot

* Lásd folyóiratunk 1880, 1881, 1884, 1885, 1895, 1903. és 1905. évi füzeteit.

** Veres Pálné Beniczky Hermin élete és működése. Budapest, 1902.

felvetette, mert ebben őt egy erdélyi kis faluban élő magyar úri asszony, Fodor Elekné megelőzte; de míg Fodornét nagyobb mozgalom kifejtésében a halál megakadályozta: Lovassyné csodálatos kitartással és lelkesedéssel dolgozott eszméje keresztülvitelén. A sors csapásai által lesujtott lelkét * az a hit emelte fel, hogy a Gondviselés az ő életét e kedves gondolata keresztülvitele, illetve a szobor létesítésének kedveért tartotta meg. Az önként vállalt feladat nem volt könnyű; még a családtagok ellentállásával is kellett küzdenie. Rudnay Józsefné, Veres Pálné egyetlen leánya érthető szerénységből tudomást sem óhajtott venni Lovassyné kezdeményezéséről, egyik unokája pedig sírva fakadt arra a gondolatra, hogy az ő minden hivalkodástól ment, szeretett nagyanyját emlék-szoborral ünnepeljék. De Lovassyné úgy fogta fel a dolgot, hogy a szobrot emlékeztetőül és példaadásul kell létesíteni, hogy a szobor minden magyar asszonyt figyelmeztessen a nemzeti kultura iránt való kötelességeinek hű teljesítésére, s a nők családanyai és társadalmi munkásságának nemzeti fontosságára.

Azok között, kiket Lovassyné tervének kivihetőségére nézve megkérdezett, Mikszáth Kálmán volt az első, ki teljes odaadással csatlakozott Lovassyné eszméjéhez s egyik levelében ** komolyan inti a tépelődőket, hogy a szobor létesítéséhez még az esetben is fogjanak hozzá, ha kezdeményezésük sikerét nem remélik, mert «Veres Pálné egy szobor erejéig megnőtt s ha nem volna ilyen asszonyalakunk, ki kellene egyet gondolnunk, mert a szobor a jövő generációnak készül, kiknek e szoborban meg van adva a minta, kihez hasonlítsanak.» Ezen és más hasonló szíves buzdítások után Lovassyné nem hallgatott többé a kishitüek és a család lebeszélésére, hanem 1903 február 22-én

* Idősb Lovassy Ferencné, szül. Baranovics Róza, ki a magyar szabadságharc kitörésekor a 47-ik honvédzászlóalj lobogóját hímezte és ajándékozta, rövid egy-két évi időközben vesztette el két kiváló felnőtt gyermekét.

** Lásd folyóiratunk 1903. évi folyamának 200. lapján.

a «Nőképző-Egyesület» választmányi gyülésén megtette ismeretes indítványát.

A «Nőképző-egyesület» érdemleges határozatot nem hozott, mert Rudnay Józsefné, mint az egyesület egyik alelnöke, édes anyja szelleméhez híven vélt cselekedni, midőn kimondotta, hogy «az egyesület Lovassyné eszméjének kiviteléhez anyagi támogatással nem járulhat, mert más célra, mint az egyesület céljaira nem áldozhat.» Az egyesület tagjai szivök érzését követve, tehát csak az egyesületen kívül munkálkodhattak ez ügyben. Erre meg is jött csakhamar a kedvező alkalom. A Mária-Dorothea-egyesület ugyanis értesülve Lovassyné indítványáról, március havi választmányi ülésén kimondotta, hogy részt vesz a szobor ügyében való mozgalom megindításában. Szükségesnek tartja e célból egy «országos szoborbizottság» létrehozását, a maga részéről helybeli és vidéki tagokat küld ki e bizottságba és irásban kéri fel Lovassy Ferencnét és Mikszáth Kálmánt az elnökség elfogadására és a szoborbizottság megalakítására.

Lovassyné április 8-án hivott össze ez ügyben első ízben értekezletet, melyen kimondották a szoborbizottság megalakítását s azt, hogy a szoboralapot gyűjtés útján kívánják megteremteni. Berzeviczy Albert, Kossuth Ferenc (levélben), Rákosi Jenő és Zsilinszky Mihály csatlakoztak ezuttal az eszméhez. A szoborbizottság elnöke Lovassyné és Mikszáth Kálmán, alelnöke Lázárné Kasztner Janka, pénztárosa Hellebront Jánosné, titkár: Kilián Tibor lett. A számos tagból álló szoborbizottság, munkájának előkészítését és irányitását egy szükebb körü intézőbizottság volt hivatva teljesiteni, melynek tagjai lettek: Zsilinszky Mihály, Rákosi Jenő, Neményi Imre, Alexander Bernát, Tóth József, Csiky Kálmánné, Zsilinszky Mihályné, gróf Rhédey Lajosné, Grúz Albertné, Patay Gyuláné, Hellebronth Jánosné, Radnay Jenőné, Katona Lajosné, Sebestyén Gyuláné, Héder Sándorné, Kammerer Ernő, Zempléni P. Gyuláné.

A bizottság azonnal munkához látott s megkezdte a gyüjtőívek szétküldését. Kezdetben ugyan magában a szoborbizottság-

ban is emelkedtek pesszimisztikus hangok, melyek szerint a közönség igen sok felől van igénybe véve, s a kedvezőtlen politikai viszonyok következtében mutatkozó anyagi hanyatlás és szellemi lehangoltság lehetetlenné fogja tenni a gyűjtést. A szétküldött gyüjtőívek nyomán beérkezett adományok azonban Rákosi Jenő felfogását igazolták, ki a kételkedőkkel szemben kijelentette: «Nőnek készülnek szobrot emelni a nők, itt a gyűjtést meg lehet kezdeni bármikor, a nők világa lelkesedni fog érte». És valóban lelkesedett is. Megható, hogy mily meleg, elismerő sorok kiséretében küldik adományaikat: közéletünk legkitünőbb asszonyai és férfiai, mint Kossuth Ferenc, Ferenczy Ida, alapítványihölgy, Herman Ottóné, Madarász József, Jász Géza, Ábrányi Emil, Münnich Aurelné és mások. Maga a vallás- és közoktatásügyi kormány is kifejezésre juttatja elismerését s 3000 koronát adományoz. Az első aláíró gróf Károlyi Lajosné volt 1000 koronával, kit id. Lovassy Ferencné követett 600 és özv. gróf Teleky Sándorné 300 koronával; 200—200 koronát adtak: Beniczky Attila és neje, Glück Frigyesné, Csiky Erzsébet, Tahy Istvánné; 150 koronát gróf Nákó Sándor, 100—100 koronát Grúz Albert és neje, Gönczy Béla és családja, Tarnóczy Gusztávné, özv. Patay Gyuláné, Emich Gusztávné, Krayner Margit, Szontagh Tamás és neje, özv. Hegyi Mihályné; 50—50 koronát adtak: dr. Simonyi Lajosné, Muslay Sándorné, Fábián Ilona, gróf Wenkheim Frigyesné, gróf Teleki Sándorné, Saxlehner Andrásné, Piukovics József, Justh Zoltánné, Széll Kálmánné, Tihanyi Béláné, br. Orosdy Fülöpné, Vecsey Sándorné, Pulszky Ágostné, Ferenczy Ida, Rössl Cornélia, Daruváry Alajosné, Fodor Elekné, özv. Péchy Mihályné született Degenfeld Mária grófnő. Egy-egy virágcsokor megváltásáért 50—50 koronát adott két úr, 40—40 koronát küldtek: Berzeviczy Albert, Lobkovitz herceg, Görgey Lászlóné; ugyan e címen 35 koronát adtak: Visy Károlyné és Darázsy Albertné; 30—30 koronát: gróf Dessewffy Emilné, Birly Lajosné; 25—25 koronát: Girokuthy Ferencné, dr. Brüll Miksáné, M. Fürst Jakabné, Rosenthal Franciska, dr. Ilosvay Lajos. És ezenkívül még sok-sok lelkes magyar

asszony és leány hozta el filléreit azokból a körökből, akik Veres Pálné eszméit megértették: a «Vízcsepp-társaság» 150 koronát, a vidéki nőegyesületek ötszáz koronánál többet küldtek s a leányiskolák köréből is sok adomány érkezett; első helyen kell ezek között említeni az Országos Nőképző Egyesület iskoláinak növendékeit 1528 koronával és ez iskolák tanári testületeit 276 koronával.

De ezek az adományok alig tették volna teljessé a szoboralapot. Lovassyné értett hozzá, hogy a fővárosi társadalom áldozatkészségét kedves alkalmi mulatságok által megszerezze. Még 1903-ban rendezett a vigadóban egy kedélyes társas vacsorát, mely 1939 koronát jövedelmezett, majd 1904-ben teaestélyt a régi országházban (jöv. 150 korona), később «honi bált» a vigadóban (500 korona bevétel) és «Chrisanthemum-estélyt» ugyanott (1728 korona jöv.). Példáját követte Gruz Albertné, ki férjével ritka találékonysággal és buzgalommal 1904-ben hangversenyt rendezett a Royalban, mely 1264 koronát, és 1905-ben az «Élősakk», majd a «Négy Évszak» című látványosságot rendezte az operában, melynek 3322 illetve 3241 koronát jövedelmeztek.* Gyarmathy Zsigáné, az első munkása az ügynek, Bánffy-Hunyadon rendezett hangversenyével 844 koronát szerzett, a Balassagyarmati hangverseny 125 koronát jövedelmezett. Ezen nagyobb összegekhez járultak összesen 305 korona adománnyal a M. Agrár bank, Hazai Általános Biztosító Társulat, Magyar Kereskedelmi Bank, Magyar Országos Központi Takarékpénztár, Kisbirtokosok Földhitelintézete és a Budapesti Takarék-pénztár.

Így gyült össze Lovassyné lelkes agitációjára alig három év alatt a szobor költségeire a szükséges 27,000 korona s így volt lehetséges, hogy a tervezéstől számított három év multán

* Buzgó segítőtársai voltak e rendkivül fényes eredmény kivívásában; Víg Albertné, M. Hrabovszky Julia, P. Zempléni Gyuláné Szente Gyula és neje, Klauzál Gábor és neje, Radossevich Tivadarné, Bernáth Gézáné, Zsilinszky Mihályné, galanthai Bessenyey Ferencné és sok kedves fiatal asszony és leány.

a szobrot a főváros által e célra ajándékozott helyen, a szép «Erzsébet-téren» fel is lehetett állítani. A nemes egyszerűséggel megalkotott szobor, melyet egyúttal képben mutatunk be olvasóinknak, Berzeviczy Albertnek, a szoborbizottság alakuló ülésén kifejezett eszméjét valósítja meg. Ő mondotta kívánatosnak, hogy «a szobor valamely kertterületen állíttassék fel s kevésbbé méretei, mint inkább eszmei tartalma által hatna, s az emlékműben Veres Pálné képmásának alkalmazásával a művelt magyar nő eszméje nyerjen ékesszóló kifejezést».

A szobrot Kiss György jeles szobrászunk mintázta s Carrarában faragták azt ki. Kiss György nagy lelkesedéssel dolgozott feladatán s különös dicsőséget találta abban, hogy az első női szobrot Budapesten ő alkothatja meg. A szoborbizottság felszólítására a művész négy mintát készített, melyet az e célra Szendéné, Dárday Olga elnöklete alatt kiküldött «művész-bizottság»-nak még 1904 március havában bemutatott. (E bizottság tagjai voltak többek közt Strobl hírneves szobrászunk és Czigler Győző műépítész.) A «művészbizottság» szemléjéről Zsilinszky Mihály jelenti a szoborbizottságnak: «nagy figyelemmel néztük és birálgattuk mind a négy alakot, végül abban állapodtunk meg, hogy tekintettel a fenforgó viszonyokra és az elérendő művészi hatásra, kivitelre legalkalmasabbnak mutatkozik az a minta, mely veres Pálné alakját ülő helyzetben ábrázolja. A művész szerencsésen oldotta meg azt a feladatot, hogy az alak vonalai minden oldalról láthatók legyenek s az arc és a ruházat is teljes összhangban van a dicsőültnek összhangzatos lelkületével.»

A «művész-bizottság» ezen jelentése alapján kapta meg Kiss György * a megbizatást a szobor elkészítésére. A 26,000

* Kiss György, kinek szép Czinka Pannájában ezidőszerint gyönyörködik a budapesti műszerető közönség, erre a kitüntető bizalomra művészi pályájával teljesen rá is szolgált. Küzdelmes tanulói évek után (szülei egyszerű földmívelők voltak s keveset tehettek érte) 1874-ben tünt fel Münchenben, elnyerve «Irgalmas szamaritánusá»-val az első díjat. Münchenből hazatérve az operaháznak készít két szobrot, a honvédelmi palo-

koronás költségvetés, melyet a művész a szobor-bizottságnak benyujtott bronzból előállítandó szoborra vonatkozott, míg a márványban való kivitel 2000 koronával többet követelt. A szobor-bizottság többsége azonban a márványszobor mellett nyilatkozott s így a művész úgyszólván saját munkadíjáról mondott le, midőn a rendelkezésre álló pénzösszegnek megfelelőleg a márványszobornak 26,000 koronáért való elkészítésére vállalkozott.

Nagy elismeréssel emlékezett meg Lovassy Ferencné a művész ezen áldozatkészségéről a szoborbizottság utolsó ülésén, 1906 április 25-én, hol beszámolva a szobor ügyében kifejtett tevékenységéről, — a család kívánságára — a szobor teljes csendben való leleplezésére tett előterjesztést. A szobor-bizottság csak hosszabb vita után emelte a lelkes elnök ezen indítványát határozattá; mert szive mélyén mindenki úgy volt meggyőződve, hogy Veres Pálné szobrának leleplezése minden magyar asszony, minden magyar nőegyesület és minden magyar nőnevelő-intézet kegyeletes ünnepe s azon jelen lenni vagy a vezetésére bizott intézményt ott képviselni sok ezerek benső, őszinte óhajtása. Annál inkább óhajtotta volna pedig a szoborbizottság az országos lelkes ünneplést, mert úgy hitte, hogy a szobor leleplezésében a reményteljesebb politikai viszonyok hatására erősen felbuzdult nemzeti érzelem talált volna alkalmat a megnyilatkozásra.

Meghajolva mégis a család kívánsága előtt, a szoborbizott-

tára Árpádot s pályázat útján a Deák-mauzoleum gyászoló geniuszát. Majd tanulmány céljából Rómába megy s ott mintázza az «apagyilkos» jeles szobrát. 1883-ban nemzetközi pályázaton 64 vetélytárs közt ő nyeri el a harmadik díjat Rafael emlékszobrának mintázásával. 1885 és 86-ban a pécsi dómnak készít egész sereg szobrot. Pécsről Budapestre jövén, műtermet nyit, de pártolás híján, nagy fájdalmára és keserűségére már 1889-ben kénytelen Berlinbe menni, hol elhalmozzák megrendelésekkel; de a honvágy 1892-ben ismét haza hozza. Azóta itthon többnyire templomoknak készít szobrokat; 1892-ben Pozsegán leplezik le egy szép szobrát, majd Szepessi Ignác pécsi püspök szobrát készíti s az esztergomi Bazilika számára több szobrot és oltárt; az új országház számára is 32 szobrot készített. 1904-ben az esztergomi bazilika előtt szép Mária-szobrát állítják fel; a milleneumi emlék számára Nagy Lajos és Róbert Károly szobrát, 1906-ban Mária-szobrot készít Temesvár részére.

ság abban állapodott meg, hogy a leleplezésre hivatalos meghivókat nem bocsát ki. Az Országos Nőképző Egyesületet a választmányi ülésen fogja Lovassyné a szobor felállításáról értesíteni s a szobrot május 6-án ő adja át a szoborbizottság nevében a főváros megbizottjának megőrzés és gondozás végett.

Ezen az utolsó ülésén intézte el a szoborbizottság a szobor ügyében reá váró utolsó tennivalókat. Köszönettel és örömmel vette tudomásul a szobor felállítására vonatkozó elnöki előterjesztéseket és Hellebront Jánosné pénztári jelentését. A Nőképző Egyesület leánygimnáziumának 500 koronát meghaladó s a növendékek művészi előadása jövedelméből származó adományát azzal a hozzáadással fogadta el, hogy azt az intézet többi növendékei részéről a szoborra már korábban befolyt összegekből 1000 koronára kiegészítve érckoszorút készittet és az összes növendékek nevében helyezi azt a szobor talapzatára. Köszönetet szavazott a szoborbizottság ez alkalommal mindazoknak, kik a szobor létrehozásában közreműködtek,* de különösen a kormánynak, a fővárosnak, a Pesti hazai Takarékpénztárnak és a sajtónak nagylelkű támogatásukért; s lelkes ovátióval vett búcsút a bizottság Lovassy Ferencnétől, a bizottság elnökétől, kinek buzgósága tette első sorban lehetségessé a szobor létesítését.

A szoborbizottság határozata a szobor egyszerű *átadására* nézve csak félig teljesedett. Bár minden hivatalos ceremóniát száműztek, Veres Pálné tisztelői és a munkájának eredményeit átérző női közönség elözönlötték az Erzsébet-teret s áhitatos figyelemmel várták a leleplezés óráját. A leleplezésen az Ország-

* A fentebb már névszerint is megnevezetteken kívül jegyzőkönyvbe igtatták a köszönetet még a következő buzgó, nagyobb összegeket beküldő gyüjtőknek: Bartha Miklósné, Káplány Géza, Grúz Albertné, Szontagh Tamás, dr. Szente Gyuláné. Frankfurter Ella, Killán Tibor, Buttner Elza, Lázárné, Kasztner Janka, Sebestyén Gyuláné, Kemény Gusztávné, Kubinyi Lajosné, Muslay Sándorné, Kabos Mártonné, Kulme Edéné, Gosztonyi Polixéna, Kende Józsefné, Pataki Sándorné, Janky Anna, Ujváry Kamilla, «Az Ujság» szerkesztősége, Szeleczky Margit, Bothosné. Sándor Klára, dr. Bothár Samu stb., stb.-nek.

gos Nőképző Egyesület közgyülése és az egyesület által fentartott iskolák testületileg vettek részt; a kormányt Lippich Elek képviselte. A főváros részéről Bárczy István tanügyi tanácsos jelent meg, kihez Lovasyné a következő beszédet intézte:

«Midőn e szobor előtt állva felkérem a székesfőváros őrködő vezetőségét, hogy e szobrot, a mi drága kincsünket, gondozásába vegye, engedjék meg, hogy egy pillantást vethessek annak a kitünő magyar asszonynak a lelki világába, akinek íme szobrot állítottunk.

Veres Pálné a természet és az élet szépségeit és veszélyeit tiszta szemmel látó, gondolkozó asszony volt, aki ha szétnézett a nagy természet fenséges csodáinak gyönyörködtető szépségein, szemet, szívet buzdító pompás virágain, jól tudta, hogy a bámulatos szépségű virágok között vannak halálthozó, tüskés, csípős, fájdalmat okozó növények is, melyet kerülnünk kell. Jól látta, hogy az ember legszebb reményeit, a zöld vetések hullámzó tengerét, hogyan tarolja semmivé a jégvihar, s hogy ólálkodik életörömeink körül a pusztulás, a fenyegető, vészthozó fergeteg; jól látta, hogy amint a természetben váltakozik és küzd a jó a rosszal: úgy az emberi életben is a zátonyra jutás, az örvény keringése fenyegeti a családi fészek melegében megalkotott boldogságunkat. És tudta azt, hogy főleg a női élet van kitéve a sors veszélyeinek, mert a nő az életküzdelemre felfegyverkezve nincsen s boldogságának romjain a közjóért való munkásságból, a tudomány és művészetekben való gyönyörűségből vigasztalást meríteni — tudatlansága, képzetlensége miatt — nem képes.

Veres Pálné maga is szomjúhozta az ismereteket s egész élte végéig meg nem szünt az ismeretekből, az irodalomból és az életből okulást és örömet meríteni. Tudta, hogy a nő csak úgy lehet igazán emberré, ha emberi feladatai, családi, társadalmi, nemzeti kötelességei megértésére, megszeretésére ránevelik, ha e feladatokért és saját élete fenntartásáért dolgozni megtanítják. És élte feladatává tűzte ki a magyar nőt erre a magaslatra felemelni.

Az ő látnoki szelleme 30 évvel ezelőtt kijelölte azt a feladatot is, mely a magyar nőre a haza gazdasági életének fellendítésében vár, s mely végre napjainkban — akár a Tulipán-kert jegyében — nemzetünk hazafias felbúzdulása és kötelességérzése által valóra fog válni. A hazai iparpártolásra buzdítva mondta ez időben Veresné: «Legyünk mi magyar nők az elsők, kik szép példával és római jellemhez hasonló kitartással azt mondjuk: Nem engedjük vagyonunkat léhán kivándorolni a külföldre. Lerázzuk az idegen békókat, hogy ne járjunk úgy, mint a vad népek, kiket egy pár üveg-gyönggyel az aranytól fosztottak meg, mellyel őket a természet megajándékozta. — Fedezzük szükségleteinket hazai iparkészítményekből és a szellemi művelődés mellett kövessük és pártoljuk az egyszerűséget úgy háztartásunkban, mint öltözékünkben». Ő maga nem állhatott a mozgalom élére, mert összes erejét a nő kimüvelésének kérdése vette igénybe.

És harcra indult, hogy «küzdjön a nő ember-méltóságáért», abban a korban, midőn a nő magasabb műveltségének szükségét csak kevesen érezték. Ő érezte valamennyi helyett, s ezért alakította a ma

is áldásosan működő «Nőképző Egyesületet, ezért szervezte 33 évi fáradsággal és anyagi áldozatokkal, fenkölt szellemű munkatársával, gróf Teleki Sándornéval együtt az egyesület európai színvonalon álló tanintézeteit, mely tanintézetek növendékei immár meg tudják érteni és teljesíteni is tudják a művelt magyar asszony hivatását.

Veresné ezen uttörő munkássága iránt való elismerés késztetett minket, magyar asszonyokat, hogy emlékének szobrot emeljünk, s most itt állunk égnek emelt tekintettel, köszönve a Teremtőnek, hogy minket vele megáldott. Fényeskedjék az ő lelke példának előttünk s a Mindenható áldásos kegyelme maradjon velünk, maradjon a magyar nemzettel küzdelmes napjainkban.

És itt állva a szobor előtt, azzal a nagy kéréssel járulok a «szoborbizottság nevében a főváros kiküldöttjéhez, Bárczy István tanácsos úrhoz, méltóztassanak a szobrot gondozásukba venni, mint a magyar nők olyan szent ereklyéjét, mely nagy fáradságnak, aggodalomnak és lelkesedésnek eredménye.»

Bárczy István, a főváros nevében meleg elismerő szavakkal vette át a szobrot a főváros gondozásába. Hálával emlékezett meg Veres Pálné érdemeiről és hálával a szoborbizottságról s különösen annak elnökéről, Lovassy Ferencnéről, kik kegyeletük kifejezésekép a fővárost egy szép szoborral megajándékozták. Elismeréssel illette a művészt a sikerült művészi alkotásért.

Ezzel az ünnep a testületek koszoruinak átnyújtásával véget ért. A szoborbizottság koszorúját Grúz Albertné helyezte a talapzatra; «Tulipánkert-szövetség» nagy piros tulipán csokrát Thék Endréné, a «Mária Dorothea Egyesület» pálmaágát Herich Károlyné. Koszorút hoztak még: a Miskolczi reform. filléregylet, a Nőképző egylet tanintézetei, Patay Gyuláné, Kubinyi Lajosné és kivülök még sokan hoztak egy-egy szál virágot, hogy hódolatuk és kegyeletük jeléül a szoborra tegyék.

Megható volt, midőn az Országos Nőképző Egyesület, nevében özv. gróf Teleki Sándorné, Veres Pálnénak a Nőképző egylet elnöki székében utóda, sok-sok éven át küzdelmeinek osztályosa tett koszorút a szobor talapzatára. Vele érezve, vele mondták az asszonyok: «Munkásságod minyájunknak áldás, dicsőséged örök dicsőségünk, emléked tisztelt mindnyájunk előtt.»

Budapest. *Sebestyénné Stelina Ilona.*

A SZELLEMI MŰKÖDÉSEK FIZIKÁJA.*

I.

Természet és elme.

A szellemi élet kutatásának főbb módjai: *a)* Az önészlelés és mások észlelése, mint a tapasztalati lélektan főmódszere. *b)* A szellemi változásokkal kapcsolatosan az elme szervében, az agyban lefolyó élettani (esetleg kórtani) változások megállapitása; ez az ép és kóros élettani lélektan (psychophysiologia és p. pathologia). *c)* A szellemi folyamatok és a külvilági fizikai jelenségek között fenforgó viszonyok törvényszerű megállapítása: természettani lélektan (psychophysika). E három irány egymástól mereven külön nem választható, átmennek egymásba s egy közös czélt szolgálnak. Mindhárom igénybe veszi az önészleleteit, de ennek pontosabbá tételére átvette a természettudományoktól a kisérletet s a mérő módszereket, sajátos czéljaihoz alakítva át azokat.

Előadásainkban a természettani módszert követjük, a legegyszerűbből indulunk ki és semmit sem tekintünk eleve bebizonyítottnak, vagy természetesnek. Mert természetes az, amiről már megállapitottuk, hogy a természet ismert törvényei szerint folyik le. A szellemi működésekről feltételezhetjük ugyan, de a bizonyítás még a jövő feladata.

A) Szellemi életünkben elemi változás csak úgy támad, ha a külső világ fizikai ingerfolyamatai testünkre hatnak. Ezen hatás csak sajátlagos szervek (érzékszerv, ideg, agyi központok)

* Dr. Ranschburg Pál népszerű kurzus-előadásainak önreferátuma.

közvetítése útján állhat be. A mágnességről pl. csak közvetve, (látás útján) szerzünk tudomást, mert nincsen érzékszervünk, melyben sajátlagos hatást tudna kifejteni. Látszólag a tapintási (nyomási), a fájdalmi (szúrási), s a hőérzésnek sincsenek külön szervei; mindezeket a bőr látszik kiváltani. Ez azonban tévedés, mert kiderült, hogy a bőrben is külön ingerfelfogó készülékek és szabad idegvégek találhatók, melyeknek a bőr felületén kimutatható különálló nyomást, fájdalmat, hőt megérző pontok felelnek meg. Nyomás csak nyomási pontról, fájdalom csak fájdalmi pontról, hő csak hőérző pontról képes megfelelő elmebeli változást kiváltani.

1-ső bemutatás: A Spearmann-féle aesthesiometer két csúcsát a kézháton, hol kevés a nyomási pont (és ezeknek megfelelő szerv) 20 mm.-ren belül egynek érzi a kisérleti egyén; az ujjak párnáin, hol sok az ilyen szerv, 2 mm.-en belül érzi egynek a két érintést, 2 mm.-en túl már mindegyik inger megfelelő érzetet tud kiváltani.

2-ik bemutatás: Nagyon finom hajszállal, melynek nyomó erejét mérlegen lemérjük. s a hajszál rövidítése útján fokozhatjuk, keressük a tapintási (nyomási) pontokat. Kitűnik, hogy a kisérleti egyén, ha ujjpárnáit ezen Frey-féle ingerszálakkal érintjük, csak bizonyos pontok nyomását képes feszült figyelemmel is megérezni s jelezni, a közbeeső területekét nem. E pontok állandók s a test különböző területein különböző sűrűek.

B) Elmebeli változás kiváltásához nem elégséges, hogy fizikai inger érje a megfelelő idegszervet, hanem szükséges, hogy az inger legalább is bizonyos mennyiségű (erejű) legyen. Ezen szükséges erőminimum az *ingerküszöb*, mely a különböző érzékek területén eltérő nagyságú.

3-ik bemutatás: A nyomási ingerküszöb megállapítása. Egyazon Frey-féle ingerszállal, mint a mérlegen bemutatjuk, annak hosszabbítása vagy rövidítése útján $^1/_{1000}$—$^{50}/_{1000}$ gramm nyomást tudott kifejteni. Azt látjuk, hogy a kisérleti egyén mutató ujjának tapintási felületén pl. 2 mg, 10 mg, 20 mg

nyomást sehol sem érez meg. Ellenben 30 mg-tól fogva a megfelelő pontokon hiven jelzi az inger behatását. Itten tehát 30 mg a nyomási ingerküszöb.

II.

A fizikai inger erejének viszonya az elmebeli változáshoz.

Ha az elmében valamely ingerrel, mely az ingerküszöböt meghaladja, változást hozunk létre, kérdés, vajjon az inger további erősbítésével mily arányban nő a megfelelő érzet erőssége. A kisérletes vizsgálat azt mutatja, hogy nem egyszerűen egyenes arányban. Az inger erejének abszolut növekedése (abszolut különbségküszöb) nem elegendő. Ha pl. a bőr valamely pontján 100 grammal nyomásérzetet váltottam ki, ehhez 30 mg-mot adva, nem érzek változást elmémben. Sőt 1 g-ra, 5 g-ra sem, hanem esetleg 7 g-ra igen. A szaporulat viszonya az ingerhez, tehát az $i = 0{\cdot}07$. Ha most 200 g-ot veszek kiindulási ingerként, úgy ehhez 7 g-mot, tehát az előbb szükségesnek talált ingerszaporulatot hozzáadva, nem érzek változást a nyomásban. 10, 12 g-ra sem áll be változás, hanem 16 g-ra, midőn is ez: $i = 0{\cdot}08$. Ugyanígy 300 g-hoz 24, 400 g-hoz 32, 500 g-hoz 39 g-mot, 1000-hez 81 g-mot kell hozzáadnom, midőn is mindezen esetekben a szükséges szaporulat, melyet *relativ különbségküszöbnek* nevezünk, állandó, még pedig, feltéve, hogy a súly 1 mm. területen érinti az ujjpárna bőrét, átlag 0·08. Nagyon kicsiny inger behatása esetén a relativ különbségküszöb nagyobbodik, ha pedig az inger igen erős, úgy fogy.

Tehát: *a)* ha az inger erejét növeljük, az érzés növekedésében nem az abszolut, hanem a relativ különbségküszöb a mérvadó. Az inger objektiv nagyobbodása önmagában egyáltalán nem jelenti az érzet erejének növekedését.

b) a relativ különbségküszöb közepes erejű ingerek behatásakor állandó, azaz: az ingernek mindig ugyanazon hányadával kell nagyobbodnia, hogy az érzet éppen észrevehetően megnövekedjék.

Ez a *Weber-féle törvény*, melynek értelmezési módjai közül a psychophysiologiai látszik legvalószinűbbnek.

4-ik bemutatás: Sötét teremben meggyujtott egy szál gyertya világító ereje igen nagy fényérzésbeli szaporulatot létesít. A kivilágitott terem előidézte fényérzetben ugyanezen szál gyertya meggyujtása egyáltalán nem okoz érzésbeli szaporulatot. (Ezért nem látjuk a fényes napvilágban a csillagokat, melyeket holdvilágnál jól látunk.)

5-ik bemutatás: Fechner—Bouquet-féle kisérlet. Fehér kartonlap előtt keskeny léc áll, mely a sötét teremben meggyujtott, a laptól pl. 25 cm. távolban álló normálgyertya *(A)* világosságát részben elfogva, a megvilágított lapon árnyékot (szürke csikot) ád. Ha most második normálgyertyát *(B)* is gyujtunk s azzal nagyobb távolból a laphoz közeledünk, ez pl. 5 m. távolból nem okoz észrevehető világossági szaporulatot, a lécről tehát nem is ád második árnyékot. Azt látjuk, hogy kb. 275 cm-nyire kell közelednünk, hogy e második árnyék éppen észrevehető legyen. Ha A fényerejét a-val, B-ét b-vel jelöljük, az ismert fizikai törvény értelmében $a : b = 275^2 : 25^2$, vagy 25-tel rövidítve $11^2 : 1^2$, midőn is $b = {}^a/_{121}$, vagyis $= {}^1/_{121}a$. Ez tehát az a relativ különbségküszöb, mellyel a erőt szaporitanunk kellett, hogy az általa előidézett érzetben éppen észrevehető szaporulat álljon be (melynek hiányát jelzi az árnyék éppen észrevehető volta).

Ha most az A gyertyát távolabb állítjuk, pl. 25 cm-rel, vagyis a-t gyengítjük, kérdés, mennyivel kell b-t gyengitenünk, hogy az általa előidézett érzésszaporulat ismét éppen észrevehető legyen. Ha B-t $275 + 25$ cm-re visszük, a 2-ik árnyék még igen erős lesz, a 25 cm. távolsággal való gyengítést észre sem vesszük. Még $275 + 50$, $+ 100$, $+ 200$ távolitás is nagyon és erősen észrevehető árnyékot ad, s végül azt találjuk, hogy éppen 550 cm-nyire vihetjük a B gyertyát, hogy onnét még éppen észrevehető fényérzésszaporulatot (illetőleg a lég útján észrevehető árnyékot) szolgáltasson. Tehát ez esetben $a' : b' = 550^2 : 50^2$, vagy 50-nel rövidítve $11^2 : 1^2$, azaz $b' = {}^{a'}/_{121}$,

azaz $= {}^1/_{121}\, a'$, ami azonos az előbb talált eredménnyel. Tehát a relativ különbségküszöb állandó.

c) ezen Weber által megsejtett, Fechner által bebizonyított Weber-féle psichophisikai alaptörvény azóta az összes érzékszervek területén közepes ingererőkre nézve érvényesnek bizonyult.

Fechner ezt a törvényt másképpen is formulázta. Alapúl véve u. i., hogy az éppen észrevehető különbségérzés minden ingererőnél egyforma, mert mindig éppen hogy észrevehető, mathematikai úton azon eredményre jutott, hogy *ahhoz, hogy az érzetek erőssége éppen egyforma különbségekkel* (tehát számtani haladvány szerint) *növekedjék, az érzeteket kiváltó ingereknek egyforma sokszorosok* (tehát mértani haladvány) *szerint kell növekedniök*, a mi úgyis kifejezhető, hogy az érzet növekedése az ingerek logaritmusaival arányos.

6-ik bemutatás: Különböző szürkeségű (fényerejű) papirmintákból oly S sorozatot állítunk össze, melynek második tagja világosságára nézve annyival különbözzék az elsőétől, amennyivel a harmadik a másodiktól, és i. t. Ha most ezen sorozat tagjainak fényerejét photometriás úton meghatározzuk, kiderül, hogy azok mértani haladvány szerint növekednek. Midőn tehát pl. az érzetek növekedése megfelel az

$é_1, é_2, é_3, é_4$ — — — — — sornak, az ingerek növekedését a
$10^1, 10^2, 10^3, 10^4$ — — sor jelzi, aminek megfelel
$log_1, log_2, log_3, log_4$ — — sorozat.

Ha pedig oly S' sorozatot állítunk össze, melynek tagjai az ismert objektiv fényerő egyforma különbségeivel növekednek, akkor világosan látható, hogy az ezek által kiváltott érzetek növekedése teljesen aránytalanul (pl. kezdetben igen gyorsan, azután alig) történik.

A bemutatás tehát két ilyen S, illetve S' sorozat vetítésében állott.

(Folytatjuk.)

Budapest. *Dr. Ranschburg Pál.*

A LEÁNY-OLVASMÁNYOKRÓL.

Wolgast Henrik, a német ifjúsági irodalom gyökeres regenerálásának egyik legbuzgóbb harcosa, szereti a maga komoly igazságait paradox formákba öltöztetni. A német ifjúsági irodalom nyomoruságáról szóló főmunkájának *(Das Elend unserer Jugendliteratur)* mottójául vett Strom-féle idézet is ily paradox-tétel: «Ha az ifjúságnak akarsz írni, nem szabad az ifjúságnak írnod.» Mostanában megjelent új könyvében (*Vom Kinderbuch*, Teubner, 1906.) — mely modern felfogásáért s eleven előadásáért méltán megérdemli a legmelegebb ajánlást — a «bakfis-irodalomról» szóló fejezetét ugyancsak ily paradoxonnal kezdi: «Mit olvasson a bakfis-leányka? Miattam akármit, amit csak tud és akar, *csak ne a bakfis-irodalmat.*»

Aki csak valamivel jobban ismeri az ifjúsági irodalmat, mint ahogy a szülők s az iskolák ismerik — hány szülő olvassa el előzetesen azt a könyvet, amit gyermekének karácsonyra vesz? hány ifjúsági könyvtár kezelője ismerheti csak a negyedrészét is annak, a mit a tanuló ifjúság hétről-hétre olvas? — : nagyon jól érzi, mennyi igazság van e furcsa tételben. Amilyenek a német leányolvasmányok, ha nem is valamennyire — hisz hál' istennek, vannak örvendetes kivételek is — igen nagy részükre bizvást áll a Wolgast kemény itélete. S ifjúsági irodalmunkra oly jellemző, hogy amit ez a német író a német viszonyokra vonatkozólag elmond: azokat a hibákat, fogyatkozásokat, ferdeségeket pontról-pontra feltalálhatjuk a mi leányolvasmányainkban is.

Ennek az oka, úgy vélem, nemcsak abban a függésben keresendő, melyben egész ifjúsági irodalmunk a régibb időkben évtizedeken át volt a német ifjúsági irodalommal szemben, s amelyből egy egészséges, nemzeti szellemü reakció alig két-három évtizede szabadította fel, hanem abban is, hogy nőíróink — mert hisz természetesen tőlük kerülnek ki legnagyobbrészt a magyar bakfis-olvasmányok — talán konzervativizmusuknál fogva, ma is, még mindig a régi német minták hatása alatt állanak, úgy gondolatkörük, mint életfölfogásuk, stilusuk

és jellemzésmódjuk tekintetében. Egy felületes tekintet leány-olvasmányainkra, meggyőzőn mutatja, hogy a fordítások, átdolgozások javarésze németből való; a franczia vagy angol ifjúsági irodalom hatása e téren még elenyészően csekély. Igaz, hogy ez az arány, illetőleg aránytalanság megvan a fiú-olvasmányokban is, csakhogy itt az átdolgozások, fordítások általában már teljesen háttérbe szorúltak a fellendűlt eredeti s nemzeti szellemmel áthatott újabb ifjúsági irodalom mellett; a leány-olvasmányok közt ellenben még mindig oly kevés az eredeti, s még az «eredetiek»-ben is oly kevés a valóban magyar jelleg, viszont az átdolgozásokban gyakran oly kirívó a német minta s a németes felfogás, hogy épen nem csodálhatni, hogy Wolgast megjegyzései a mi leány-olvasmányainkra is találnak, és pedig annyira, hogy könnyű volna minden tételét a megfelelő magyar példákkal illusztrálni.

Wolgast szerint a leány-olvasmányok főhibája — ismét paradox-tétel — épen az, hogy *leány-olvasmányok*. Egy nemzet nagy irodalma sem oszlik férfi- és asszony-olvasmányokra; a költészet nem ismer külön férfi s külön női költészetet. Az igazi poezishez csak egy út vezet fiút-leányt egyaránt; az ifjúsági irodalomban a «nem» szerint való specifikálás tehát már ezért is mesterkélt és elvetendő. Az ilyen irodalom — folytatja — nem is lehet más, mint amilyen; itt minden csak csinált: természetes belső fejlődésről, költői teremtő erőről, valódi költői motivumokról szó sem lehet.

Ehhez járul második alaphiba gyanánt: a leány-olvasmányok kirivóan tendenciózus volta. Mindegyik leány-olvasmány — nyiltan vagy hallgatag — első sorban «jellemképző» akar lenni; ám nem az igazi nagy irodalom módjára, amely nagy gondolataiban, fenkölt érzésvilágában, formája nemességében fejti ki a maga hatalmát, hanem az események, mondások, megjegyzések oly tendenciózus halmozásával, alakításával s erőszakolásával, amely — noha hatása ép ennélfogva nem is bizonyos ugyan — egyet bizonyára elér: azt, hogy minden oldalán nyilvánvalóvá teszi a «jellemképző» nemes tendencziáját; s ez, úgy-e egy ifjúsági műnél bizonyára a legelsőrendű feladat? . . .

Közös hibája ez a fiú-olvasmányoknak is, s gyengébb íróknál egész természetes; ha az író az események fejlesztésébe, alakjai jellemzésébe nem tud elegendő morált s erkölcsi hangulatot vinni — hisz ezek magasabb művészi tulajdonok —, önként kínálkozik, mint kisegítő expediens, a közhasználatú morális sententiák egész sora.

Valami különbség azonban mégis van a fiú- s a leány-olvasmányok közt e tekintetben is. A leány-olvasmányokban az erkölcsi hibák mellett csaknem ugyanoly nyomatékkal van

kiemelve a *modorbeli hibák* s az *illetlen viselkedés* kerülendő s kárhozatos volta is. Sok leányolvasmány nem is egyéb, mint egy ily metamorphosis elbeszélése: mint lett a rosszmodorú (vagy: cifrálkodó, vagy: lusta, későnkelő) leánykából egy minden női erénnyel ékes tökéletes kisasszony. Természetes következménye az *ily* tendenciának: a tárgyak végtelen elsekélyesedése.

A lélek mélyebb emóciói, a hatalmasabb érzések, nagyobb szenvedélyek úgyis ki vannak zárva a leány-olvasmányok köréből (s ez, pedagogiai szempontból, bizonyos határig, érthető es helyeselhető is); ami ezen innen van: azok az érzések és gondolatok, amelyek a gyermek- s a serdülőkor érzés- és gondolatvilágát érdeklik, kétségtelenül, végtelen gazdag mező az igazi író számára, aki itt is felleli mindazt, ami a gyermeklélekben s a gyermeklélekre hatni tud és értékes; ellenben többnyire sívár semmiséggé, halvány jelentéktelenséggé válik a legtöbb ifjúsági «író» vagy «írónő» tolla alatt. A nagyot s az értékest a gyermeklélekben is csak a nagy lélek, az igazi írói talentum tudja meglátni; ahol az író lelkéből hiányzik a mélység, tárgyában sem leli azt fel soha. Innen, hogy a legtöbb leányolvasmány annyira monoton s szintelen, hogy valamennyinek meséje szinte visszavezethető nehány közös chablonra. Ime, találomra egynehány: A dúsgazdag, de gőgös, durva modorú lány szülői tönkremennek; a szegénység megtanítja alázatra. Vagy: egy jó családból való, de rossz sorsra jutott lány kedvességével, munkásságával, jó szívével mint szerez magának pártfogókat, jóbarátot s később — természetesen — férjet is. Vagy: két lánytestvér épen ellenkező természetű, az egyik nagyralátó, fennhéjázó, szívtelen, a másik szerény, munkás, jólelkű; mint aláztatik meg az egyik, mint nyeri el jutalmát a második, stb., stb. Innen, hogy a legtöbb leány-olvasmány oly szegény az invencióban; hiába keresünk bennök egy-egy új motivumot, egy még nem használt fordulatot. Örökösen ugyanazon tárgyak, jellemvonások minduntalan ismétlődő variálása; ugyanaz a tendenciózitás, ugyanaz a milieu s különösen a német műveknél: ugyanaz a színtelen stílus. Aki szereti a csoportosítást s az «irodalmi alfajokat», könnyen megalkothatja azt a pár genre-t is, amelybe az összes felsőbb-leány-olvasmányok sorozhatók; vannak pl. «házi-kisasszony»-regények, nevelő-intézeti idillek, «sorsfordulati» elbeszélések, melyek egyszersmind a «jellemátalakulás» szempontjából is figyelemreméltók; vannak «falusi» és «gentry-történetek», stb., stb.

Igen érdekes abból a szempontból is megfigyelnünk a leány-olvasmányokat, — s épen a legnépszerűbbeket — hogy mennyire értékes az a világnézlet, mely bennök kifejezésre jut.

Mert bizonyos világnézletet még ezek a művek is kifejeznek, hisz írójuk lelke nyilatkozik meg bennök, s ha nem is oly szempontból nézzük ezt, mint aminővel az igazi nagy alkotásokét: annál a hatásnál fogva, amelyet e művek a gyermeklélekre tesznek, legalább is olyan érdekkel.

E világnézlet nagyjából megfelel a mai ú. n. «művelt középosztály» köztudatban élő praktikus életfelfogásának; határozott principiumok s mélyebb érzések híján való az; kicsinyes erények, kicsinyes hibák, s nem is annyira az erkölcs, mint inkább a jó modor, a bevett szokások ellen, de ez a felfogás ezt ép oly fontosnak tartja, mint az erkölcsieket. E tekintetben igen érzékeny s finomsága olykor a komikumig meglepő. Irodalmi thémává avat oly modor- s viseletbeli hibákat is, melyekről talán joggal lehetne feltenni, hogy minden jó anya már öt esztendős koráig rég leszoktatta gyermekét. A legelterjedtebb német ifjúsági írónők egyike, Helm Klementin, egyik regényében *(Backfischchens Leiden und Freuden)* például részletesen leírja, hogy a regény hősnője, a kis falusi Gretchen (15 esztendős leányka!), aki nevelést kapni Berlinbe jő a nagynénijéhez, ébredéskor mekkorát *ásít*, mint keresi «*a lehető legkönnyebb éjjeli ruhában*» a rendetlenül elhányt *harisnyákat*; mint csókolná meg *még ki nem mosott szájjal* a nagynénit, stb., stb.; s így a további fejezetekben is az öltözködésről, a látogatásról, az étkezés illemszabályairól; s mindez tizenöt-tizenhatesztendős leányok számára, akiket, ha eddig le nem szoktak ezekről a hibákról, bizony tíz ilyen kötet sem fog leszoktatni!

Egyáltalán nagyon jellemző a legtöbb leány-olvasmányra, hogy tárgykörük, tendenciájuk, stilusuk egy nagyon is szűkre szabott olvasóközönségre utal: a vagyonosabb leánypublikumra. Erre vall már fényűző kiállításuk, drága áruk is. Határozottan inkább ajándékul szánt dísztárgyak, mintsem olvasásra s könyvtárba szánt művek ezek. Nem árt, röviden emlékezetbe hozni, amit róluk már más alkalommal * megemlítettem.

E díszes külső szinte megszabja a tárgyat is: olyan legyen az, ami főkép az úri osztályt érdekli; oly történetek, mik ez osztály fiatal leányainak életéből vannak merítve, vagy ha már más a tárgy, legalább a felfogás s a megvilágítás legyen jellemzőn ez osztályé. Bizonyos előkelősködő tónus vonul végig e köteteken, — innen, hogy sok leány-olvasmány egyenesen az arisztokratizmus dicsőítése, csakhogy szinte a lakájok hangján! — de gyakran nem az, amely az igazi lelkek természetes sajátja, hanem amely inkább bizonyos külsőségekkel keltené fel ennek

* A magyar ifj. irodalom s a népisk. ifj. könyvtárak, V. rész.

a látszatát, s épen mert nagyon kiemeli e vonást, többnyire csak karikaturája az igazi előkelőségnek.

Mindez azonban még nem a legnagyobb hibája a leányolvasmányoknak; komolyabb az, hogy a legtöbbjük egy teljesen hamis s hazug világot tár a tapasztalatlan gyermeklélek elé, amelyben nincs ugyan semmi «illetlen», de a maga összességében vagy nyilvánvalón s már az első látásra is irreális, vagy minden realizmusra való törekvése dacára is csak dermesztőn sivár torza az igazi életnek. *Magyar* példákat idézek erre, s mert magyarok s mert elterjedtek: a szerző s a cím megnevezése nélkül.

Az egyik leány-regény pl. hosszasan leír egy családot, ahol a gazdag apa szegény testvérét lenézi, s ahol a tizenkétéves kis lány csak nagy ravaszkodással tudja meghivatni vele egyidős szegény unokatestvéreit a *reggel hatig tartó* (!) *jelmezes házibálukra.* (!) A szegény rokonok egyszerű fehér ruhában jönnek: «*Hófehér ruhájuk a telet jelképezi*» (mily stilus!) magyarázza kegyes hazugsággal a jólelkü Emmike. E regényben a szegény rokonok egyike, egy 13—14 éves kis leány, a legrútabb s legszámitóbb képmutatással behizelgi magát a gazdag nagybácsi kegyébe. Amint ez a képmutatás, ez az örökös hazugságon élő nagy rosszindulat abban a fiatal lányban analizálva van: félek, minden «erkölcsnemesitő» tendenciája s minden utólagos «költői igazságszolgáltatás» mellett is, eltörülhetetlen nyomot hagy a gyermeklélekben. Egy másik elbeszélésben egy papagáját és kis kutyáját utálatosan féltő gazdag vénkisasszony-nagynéni gonosz s kegyetlen szeszélyei vannak ily ellenszenves részletezéssel lefestve; a harmadikban egy édesanyát látunk: «a díszesen öltözött mamát, akinek szőke haja bodrosan hullámzott rózsás arca körül», s akit «csak szépségre neveltek», s akinek nagyon fáj, hogy két kis lánya közül csak az egyik olyan szép, mint ő, míg a másik rút és fekete s ép azért nem is szereti; látunk egy kegyetlen lelkü, csúfolódó, haszontalan bonne-t e két gyermek mellett (elég reális, de aligha ifjúsági olvasmányba való rajza az *idegen* nevelőnőnek), azután, e «boldog» családi körben magát az eladósodott, keserü-lelkü képviselő-apát is. Egy más leány-regénynek, im, csak az első fejezetében a következőkről van szó: Van egy gazdag család, mely egy szegény kis rokonát, egy rút kis lányt kegyelemből tart magánál; igaz, hogy ezzel minden lehető alkalommal dicsekedve elő is hozakodik. Ezt a kis lányt az asszony, a gyermekek, *sőt a vendégek is* szinte versengve bántják, kinozzák. A gúnyolódásnak, a bántalmazásoknak, a durvaságoknak az a tömege, amelylyel ezt a szerencsétlen kis leányt elhalmozzák, nemcsak valószinütlen (hisz elvégre is *úri* társaságról volna szó!),

hanem a legnagyobb mértékben visszataszító is. Ebben a regényben három szereplőn, a kis Verán, a nagynénjén, s a kis leány ifjú udvarlóján, a tizenötesztendős Róbert bárón kívül (aki természetesen az elbeszélés végén el is veszi a kis üldözöttet) csaknem mindenki a legtúlzottabban ellenszenves, s a legsúlyosabb morális hibákkal van telisteli.A család, a mely a kis lányt egy ideig kegyelemből nevelte: fenhéjázó, szívtelen, gúnyolódó; minden ok nélkül sérti-veri a kis nyomorultat; a legellenszenvesebb egy 14 éves fiú, Zoltán, aki a regény végén sikkaszt is; még az epizódikus alakok is, mint pl. Somberky alispánné, ez a «kövér, folytonosan étkező delnő», kutyájával, «Barnabás úrral», egyenesen visszataszítók. Ezer szerencse, hogy amilyen visszataszító az egész kép, ép oly valószínűtlen is; csak az a kár, hogy a fiatal lánylélekben ezek a torzalakok úgy fognak élni, mint tipusok, amikhez majd az ő eleven fantáziája keresni és találni fog az életben analogonokat.

A jellemzésnek ezzel a módjával szemben, — amelyet, ha nem lenne annyira irreális, sötét szinezéséért talán *reálisnak* is lehetne nevezni — van a leány-olvasmányokban egy ellenkező jellemzésmód is: az élet összes bajait elleplező *idealizálás*. Azokban a leány-olvasmányokban, amely *ennek* az idealizálásnak a poétai receptje szerint van megalkotva, ha van is szó az élet sötét oldaláról, nyomorúságairól, csak azért van, hogy a nemes lelkek mindenen diadalmaskodó jósága csak annál szembeötlőbb legyen. Az ilyen elbeszélésekben az emberek általában hihetetlenül jók és hihetetlenül egyformák, a történetek pedig mind a «jó megoldás» jegyében születtek. Stilusuk általában édeskés, vagy romantikusan érzelgős és fellengős, nem ritkán pathétikus; minden, csak nem az élet természetes stílusa. A fiatal olvasó pedig találhat bennök nehány tucat kegyes mondást, bölcs aforizmát, de életismeretet, igaz költői gyönyörűséget annál kevesebbet.

Természetesen nem valamennyi leány-olvasmányunk tárgyköre és stílusa ilyen, de e két véglet még mindig oly Scylla és Charybdis ebben a genre-ben, hogy nagyon gyakorlott hajós legyen, aki veszedelem nélkül átevez rajta.

A kompozició és jellemrajz magasabb rendű írói feladatok; de érdemes szemügyre venni a nagy íróktól legkönnyebben eltanulhatót: a leány-olvasmányok *stílusát* is. E külsőségben válik legélesebben el a hivatásos író, a feladatát mesterségmódjára űző «ifjúsági író»-tól. Mert épen nem ritka, hogy amikor az igazi író — még a legkiválóbbak, pl. egy Mikszáth is — le-le száll a gyermek-irodalomhoz: mesében, kompozicióban akárhányszor ád kifogásolhatót, de legalább stílusa jellemzetes, művészi marad; addig a valódi talentum nélküli ifjúsági

író (s épen a leány-olvasmányok auktorai közt hány van ilyen!) minden gyakorlat ellenére is — mert produktivitásuk sokszor felette nagy — stílus dolgában olykor megdöbbentőn alacsonyan áll.

A legrosszabbakat, akiknek a stílusa még a magyarosság s az írás tudás és jó ízlés legelemibb törvényeivel is léptennyomon ellenkezik, (pedig hány van ilyen, főleg a gyárilag készült fordítások s átdolgozások között!) egészen mellőzve, egy még tűrhetőnek mondható leány-olvasmányból idézek pár példát ennek az illusztrálására, amelyet, bizonyára jobb híján, még a *Népiskolai Könyvtár-bizottság* is felvett a jegyzékébe. Íme egy párbeszéd az elbeszélésből:

«Hiába beszélsz — mondja a 14 éves Tornyosfalvy Zoltán a kis üldözött Igmándy Verénának — mert *hisz ha megszólalsz, a hangod is olyan vastag, mint egy zsiványé.* Mit tegyek veled? *Megfogjam a nyakadon a bőrt s oda verjem azt a nagy orrodat a földhöz,* ahonnan a Lenkécske bonbonjait elszedted, elloptad, elsziványkodtad? *Vagy felakasszalak? Vagy kerékbetörjelek? Vagy négy felé vágjalak?* Mindent tehetnék veled, de kegyelmes leszek és csak jól elverlek.»

«*Azt ön nem fogja tenni — szólt ekkor egy nyugodt, parancsoló hang Zoltán mellett s egy szép, nyúlánk ifjú* (ez az *epitheton ornans* a következő oldalakon is folyton kiséri a 15 éves Róbert bárót) *ragadta meg a fiú felemelt kezét.*»

«*Szégyelje magát, Zoltán, egy leánykát bántani, — folytatá a szép ifjú. Minő gyáva férfi lesz önből, ha a gyöngébbekkel így tud bánni. Hisz akkor ön* (folyton *ön*, 14—15 éves gyermekek közt!) *az erősebbek előtt mindég meg fog hunyászkodni. A férfi kötelessége a nőket védelmezni, nem pedig bántalmazni,* stb. stb.

Mily természetes párbeszéd ez 14—15 éves fiúk ajkán!

Más példa az író ízlésére az ú. n. «realisztikus modor»-ban:

«Hé, gyere csak ide, gyere! Épen rólad beszélünk, te gonoszság fészke, te!» — «*szólt tompa gyomorhangon Somberkyné, kisérve Barnabás úr* (ez a kutyája neve) *morgása által.*»

Vagy a filozofáló moralizálás hangjára: miként oktatja a 15 éves Róbert báró a 12 éves kis Verát:

«*Kedvesem, a helyest sem szabad helytelen módon tennünk!*» «Ej, hát már elfelejtetted, amit tegnap beszéltünk *és ismét csak a külsőségeknek tulajdonítsz fontosságot?*»

«— Nem én, Róbert, de mások, *a világ . . .*

«*Megint a világ!* — nevetett az ifjú — *nézz körül, Verácska. Látod a távol hegyeket, a városokat, a földet, az eget? Ez itt és még végtelen sok minden, amit nem látsz,*

képezi a világot, és nem az az egynehány műveletlen cseléd, aki unokanővéreid bábu arcát és cifra ruháit megbámúlja, vagy Zoltán úrfi otrombaságain nevetgél, mert műveletlen lelkök mást nem ért meg.»

Mily természetes mindez, gondolat és stil, egy 15 éves fiú szájában!

Végül még egy példát az «*érzelmes*» stilnemre is, ugyancsak innen:

A kis lány «*lehajtotta fejét a sírhalom pázsitjára, s túláradó szívvel rebegte:*

«*Oh édes anyám, valjon tudod-e, érzed-e, hogy szegény árva gyermeked itt van melletted?*

«*Látod-e az égből*
Viruló sirodat?
S viruló sirodon
Hervadt leányodat?»

Stilus tekintetében azonban nemcsak az idézett sorok írójával egykvalitású s bizvást elmondhatjuk: gyenge másodrangú ifjúsági írók eshetnek méltán kifogás alá, hanem gyakran az ifjúsági irodalom legnépszerűbb, írói mértékkel még leginkább mérhető auktorai is. Hiába, a valódi ihletet semmiképen sem pótolhatja a routin, az igazi poézist semmiképen a gyakorlat-megadta könnyedség és fordulatosság. Pedig a stilus különösen fontossá válik a leányolvasmányokban; hisz olvasóközönsége már nagyobbacska leányokból áll, akiknek már van irodalmi mértékök is, s akiknél ez olvasmányoknak a nagy irodalmat, a regényeket kellene pótolniok, — s mégis, gyakran feltünő bennök a szellemtelen pongyolaság.

A következő sorokat, mikkel ezt illusztrálni próbáljuk, találomra kerestük ki egyik legnépszerűbb ifjúsági irónk egyik legelterjedtebb leány-regényéből. Irójának termékenysége vetekszik a Jókaiéval, de a folytonos produktivitásban természetesen dehogy tehet róla, hogy olykor egész kötetek kerülnek ki a tolla alól, *invita Minerva*. Az a könyve, amelyből ez idézetek valók, gyermekkori visszaemlékezésekkel kezdődik egy kis leány életéből, melyben a gyermeki *humort* ilyenféle példák képviselnék:

«*Nagypapa, úgye... ha én szépen kérem a jó Istenkét... hát akkor... a barikákból mind megyés püspökök lennének?*»

«— *Ugyan miért, te kis tücsök?*»

«*Mert... mert Vaszi bácsi akkor nem ölné meg őket*» (— Vaszi t. i. a kőszívű mészáros, aki egyremásra öli a barikákat, «mért nem születtek megyés püspöknek!»)

Vagy im egy másik, amelyen éreznünk kellene a szellemes visszavágás metsző élét is, amellyel a már iskolába járó

nagyocska leány visszavág a tizenötforintos gyűrűjével dicsekedő társnőjének:

«*Ha olyan nagyra van a gyűrűjével, mért nem hordja az orrán.*»

Vagy ez, amelyben benne lenne a gyermekkor minden boldog naivitása:

A kis lány kék pántlikát köt a bárányka nyakára, mondván: «*Hallod-e Bandi* (ez a bárány neve), *ne mondd meg a nagymamának, hogy tőlem kaptad a kék pántlikát! Jól vigyázz rá, mert letérdepeltetlek, Bandi!...*», — és így tovább, in infinitum.

Különösen mulatságos azonban, ahol humora — úgy látszik — öntudatlan: egy szerelmes s a maga módja szerint tüzesen udvarló tanítójelölt jellemrajzában. Hősünk, Horvát Sándor preparandista, «*hosszúkás, sovány, csontos arcú fiú; arca sajátságosan jellegzetes. Ajka körül gúnymosoly játszadozott* (!), *de nem a diákember pajkosságé, hanem elvegyülve valamelyes koraérett komolysággal.*» E derék fiú semmiképp nem érdemli meg a maga félszegségeinek azt a részletes, csaknem kirivó rajzát, amellyel a szerző az ő udvarlását s szerelmét feszegeti. Elmondja pl., hogy egy műkedvelői előadáson *Áronfy* álnév alatt szerepelt volna, de a hibás szedés *Baromfy*-nak tette meg a színlapokon; hogy 35 krajcáros, zöldcsikos nyakkendőben jár; hogy pl. imigy társalog a szépséges Gizella kisasszonynyal:

«Én majd figyelmeztetem, hol hibázza el, Gizella kisasszony, *de kérem, ne nyújtsa ki rám piros nyelvecskéjét, mint tegnap*», vagy: «Gizella kisasszony, hagyja el a nevem után az urat. *Ugy illik az rám, mint a szamár szájába az ezüst zabla*», — és így tovább, hasonló stilus, hasonló szellemesség, hosszú oldalakon keresztül.

Ezek után nincs is szükség hosszas bizonyítgatásra, nagyon is elhisszük a derék fiú önvallomását: «A modorom nem valami szalonképes.» Nem, semmiképp sem az; de kérdés, okvetlenül szükséges-e az ily fajtájú jellemzés, s az ilyen stilus az ifjúsági irodalomban? Halommal lehetne folytatni még az aránylag jobb leányolvasmányokból is az ehhez hasonló szemelvényeket. Van-e, aki ezekben gyönyörködik? Nincs-e száz értékesebb dolog, amiben a fejlődő gyermeklélek százszor szivesebben, százszor hasznosabban gyönyörködik?

S valóban, a csekély belső értékű ifjúsági műveknek épen ez a legérzékenyebb, legsebezhetőbb oldala. Létkérdésük ez. Mert tegyük fel, hogy olvasásuk nem jár semmi kárral (ha ugyan nem az a rájuk fordított «üres időnek hasztalan soka»), semmi morális veszedelemmel; hogy gondolatviláguk

kifogástalanul erkölcsös; stilusuk, jellemzésük — azzal a mértékkel mérve, amellyel e «műfajt» egyáltalán mértékelni szokás — elfogadható: még mindig nagy kérdés, nyert-e vele az ifjú lélek csak egy kis szemernyit is? Nem veszett-e el pótolhatatlanul az a nehány óra, amelyen véle minden valódi lelki haszon nélkül foglalkozott? Nem hívságos időtöltés volt-e, annál hívságosabb, mert az időt épen a legfogékonyabb korban pazaroltuk e semmiségekre, amikor a fiatal lélek oly mohón vágyik minden új impressióra, s csak az okos irányítástól függ, hogy lelketadó táplálékkal töltsük-e meg, vagy értéktelen, édeskés surrogatumokkal?

Wolgast szerint ez egyik legkomolyabb, legdöntőbb szempont a leányolvasmányoknál. És pedig azért, mert aki ifjúságában, élete legfogékonyabb esztendein rászokott e tartalmatlan, üres olvasmányokra, az minden időre képtelenné válik az igazi klasszikusok megértésére s megszeretésére. Hogy a klasszikusok oly távol állanak a nagy publikum lelkétől, abban nem csak az oskola pedantériája a hibás, — ámbár az is megtesz minden lehetőt az agyontárgyalás s a filologia dús apparátusával, — hanem ép oly mértékben e «kedves», «könnyed» ifjúsági olvasmányok is. «Aki megszereti ezeket az édességeket, az meg fogja vetni az egyszerű, tápláló eledelt; el sem lehet képzelni, hogy az a fiatal lány, aki Helm Klementint vagy Rhoden Emmyt kötetszám olvassa, hogy annak Goethe Herrmann és Dorottyája valaha tessék.» Ép ezért «minden oly olvasmány, mely a nagy irodalomtól elvezet, elvetendő.»

Szórul-szóra aláírhatjuk e tételt a mi viszonyaink között is. Az a 14—15 éves növendéklány, akinek az egyetlen lelki tápláléka, akár a szülői «gondos óvatosság», akár más félszeg nevelési rendszer folytán, még mindig csak a speciális leányliteratura, aki egyszer erre rászokott, akinek érzése, látköre ehhez alakult: az bizony soha sem fog gyönyörködni az igazi nagy klasszikusokban; meg sem érdemli, meg sem érhetné azokat; fogékonysága sem lesz soha sem rá. Ellenben több mint valószínű, hogy az ily leányolvasmányok folytatása, majd asszonykorában, csak két véglet lehet: a ritkább s jobbik esetben a limonádés romantikus német vagy angol «asszonyirodalom», vagy — legtöbbször — a legerősebb s mégis érthető reakciókép, a legértéktelenebb, leghitványabb, legérzékibb regényirodalom, amikor, asszony létére, «már úgyis olvashat mindent.» Bizonyos, hogy az ilyen lélek sokféle irói genre-t fog megösmerni, de az irodalmat: a nagyot, az igazit, az örökbecsűt, nem ösmeri s nem ösmerheti meg soha.

S hány ifjú lány vesztegeti el így a legfogékonyabb, legértékesebb éveket az életből! Hány hiábavaló óra emléke fog

füződni az ifjúkori «kedves, csinos» leányolvasmányokhoz! Mi mindent, hány nagy alkotást, hány mesterművet ösmerhettek, szeretheltek, olvaszthattak volna a lelkükbe ez alatt! Hiába; a megalkuvás itt lehetetlen: akinek Helm Klementin nagyon tetszik, az soha sem fogja megérteni s megszeretni a Toldi-trilógiát; aki Rhoden Emmyért, Gumpert Thekláért lelkesedik, — hogy magyar neveket ne említsek — az Shakespeareben vagy Kemény Zsigmondban nem fog gyönyörködni sohasem.

Mindez azonban — vethetni közbe — nem is annyira a fiatal lányok, mint inkább a szülők s az iskola akaratán múlik; ők irányítják, szabják meg az olvasmányokat. Kétségtelen, hogy mindebben döntő befolyása van a szülői akaratnak s az iskola intézkedéseinek. Minden lelkiismeretes iskola meg is teszi e tekintetben azt, amit tehet: megállapítja — előzetes gondos kritika után — az olvasásra ajánlható leányolvasmányok jegyzékét, s ami ennél sokkal fontosabb: tanításában úgy iparkodik tárgyalni az irodalom klasszikusait, hogy szépségükben s nagyságukban imponáló s vonzó hatalommal legyenek a fogékony ifjú lelkekre. Az iskola munkájával azonban egyforma fontosságú a szülők akarata, az ő *veto*-juk is.

Van bennem annyi konzervativismus, hogy feltétlen tisztelettel vagyok a szülők hatalmával s akaratával szemben; elvégre ők a legilletékesebbek, hogy gyermekük lelkét mily benyomások iránt tegyék fogékonnyá s mily területeket zárjanak el teljesen a fejlődő leánylélek előtt. E tekintetben úgyis más és más a mérték a gyermek-lány egyénisége szerint, amit végre is a szülők ösmerhetnek a legjobban: ők tudhatják, mi használ s mi árt már a maguk gyermekének. Ezt tudva, a következő épen nem új pár gondolatot nem is annyira a meggyőzés, mint inkább a megfontolás céljából szeretném különösen az édesanyák figyelmébe ajánlani:

Sok tiszteletre méltó családnál nemzedékről-nemzedékre öröklött s szigorún megtartott principium, hogy a gyermek-lány hosszú ideig — s ez a terminus olykor eltart a menyasszonyságig, a férjhezmenetelig is — ne olvasson *regényeket*. Növendéklánynak nem való regény; olvassa a maga ifjúsági könyveit; a regényeknek «megjön majd később is az ideje». E felfogás főoka nyilvánvalóan a legtöbb regényben megnyilatkozó s végig vonuló erotikum. Fiatal lányoknak nem valók szerelmes történetek; nem való oly érzések, szenvedélyek részletezett rajza, amelyekről jó, ha minél később tud; nem valók oly képek, párbeszédek, szók, amelyek egész feleslegesen irányítják e nem nekik való thémák felé képzeletüket.

E principiumot — ha helyes értelemben fogjuk fel s ha nem túlozzuk — teljes mértékben magáénak vallhatja nemcsak

minden pedagogus, hanem mindenki, aki minden pedagogizáló allür nélkül is tiszteli a nőben mindazt, ami épen nőies volta miatt tiszteletre méltó. Bizonyos, hogy nagyon meg kell válogatni, mi foglalkoztatja és hogyan, a most fejlődő képzeletet, s nagyon meg tudom érteni azt az édes anyát, aki még Jókai regényeit is *igen megválogatva* adja leánya kezébe. De túlzásba vive, ez a tiszteletre méltó gondosság is ad absurdum vezet.

Lehet, hogy e principium következetes keresztülvitelével teljesen el lesz zárva a fiatal lány előtt az egész regényirodalom; de elzárhatja-e előle az egész többi költői irodalmat, amelyben lépten-nyomon oly tárgyakkal foglalkozik, hivatása és felelőssége teljes tudatában, egyenesen az ifjú lélek nemesbítésére s erősbítésére *maga az iskola*, amelyekért a szülői tilalom a regényeket üldözi? A regényeket főkép a szerelmi történetek miatt nem adják a lányok kezébe: az iskolának viszont a népmeséken, János vitézen kezdve, végig az Iliászon, Odysseián, az egész nagy epikán s a nagy lirikusokon alig van valamire való olvasmánya, amelyben ne szerepelne ez az érzés; természetesen úgy az irót, mint tárgyalását nézve, a fődolog e tekintetben a «hogyan». — S ha a végső következtetést is levonva, még az oskola minden ilynemű hatásától is meg tudná «óvni» gyermekét a szülői gondosság: el tudja-e zárni, el tudja-e leplezni előtte annyira a mindennapos életet, hogy a gyermeklélek száz titkon nyitva álló résén keresztül ezrével ne toluljanak belé oly impressziók, amelyektől talán sokkal jobb lenne távoltartani, mint sok-sok, végeredményében igen ártatlan regényfejezettől?

S meggondolják-e, hogy — amivel a regényeket pótolni akarnák — az a sok igen kétséges értékű «leányolvasmány» a maga alacsony színvonalával, hazug világnézletével, mesterkélt jellemzésével, erőtlen stílusával több kárt tesz a gyermeklélekben, mint sok-sok számüzött regény, mely végeredményében mégis idealizmusra tanit s a lelket felemeli? S gondoltak-e arra, hogy amiért a «nagy» regényeket számüzik: a *szerelem* ez ártatlan leányolvasmányokban is szerepel? Szerepel bizony; csak ne kérdezzük, hogyan! Előfordul, mint egész apró gyermekek lelkét betöltő naiv idill; majd, kétségbevonhatatlanul kifogástalan történet keretében, a «barátság» leple alatt kerülnek egybe az egymásnak szánt szivek; majd egy-egy ügyesebb iró az udvarlás egész útján, a szenvedély erősödésének fázisain is végig vezeti az ifjú olvasót, igen gondosan ügyelve azonban arra, hogy a kárhozatos s elvetendő «szerelem» szó egyetlen egyszer se forduljon elő, s inkább az illedelmes «vonzalom», «rokonszenv», «meleg ragaszkodás» kifejezésekkel pótoltassék, stb. Isten tudja, miért, nekem ez óvatos körülírások, e setten-

kedések e nagy és szent érzés körül sokkal inkább visszataszítók, mint akárhány realisztikus regényrészlet, mert abban legalább van törekvés az igazságra, emez meg szándékosan hazug.

Semmiképp sem szeretném azonban, ha úgy értelmeznék ezt, hogy nyissuk meg, minden válogatás nélkül, az egész regényirodalmat a fiatal lányok előtt. Sőt nagyon is kötelességünk — és pedig minden családnak külön-külön elvégzendő egyéni kötelessége — a gondos megválogatás. Legyen sorompó a fiatal lány könyvespolcán, de ez a sorompó ne csak a neki nem való regényeket zárja el, hanem a leányolvasmányok haszontalanságait is. Ne csak azt ne adjuk a kezébe, ami *még* nem való neki, hanem azt se, ami értéktelensége miatt nem való *sem most, sem semmikor*.

Helyette legyen nyitva a fiatal leánylélek előtt az igazi nagy irodalom; ebből kapjon folyton többet és többet, amint lelke megérik rá; amint magasabbra s magasabbra emelkedhet. Legyen a fiatal leánylélek tápláléka igazán erőt adó, szivét-lelkét, érzését, képzeletét egyformán fejlesztő természetes, egészséges táplálék; olyan, amelyen egész nemzedékek erősödtek meg s lettek hatalmasak; s ne mesterséges surrogatum. Lelke teljék meg az igazi poézis erejével; benne tanulja meg megösmerni a jót s a nemeset, megszeretni az életet, s derült, készséges kedvvel végezni mindazt, amit az rászab. Ez a hatalma azonban csak az élettől áthatott nagy irodalomnak van meg; ennek a megértésére s megszeretésére kell nevelni fiút-leányt egyaránt.

Tóth Rezső.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A «Tulipánkert-szövetség». Ritkán hódította meg eszme a magyar társadalmat oly rövid idő alatt és oly teljes mértékben, mint a Tulipánkert eszméje. Azokban az aggodalmas napokban, mikor a nemzet alkotmánya elnyomásától rettegett, kiváló szellemű magyar asszonyok alkalmat és módot kerestek arra, hogy a szomorú politikai viszonyok folytán beálló szenvedést és nyomort enyhítsék, hogy a nemzetet gazdasági önállóságának kivívásában segítsék, hogy a nemzeti összetartozás érzését felébresszék, fejlesszék, fokozzák. Így született meg a «tulipán». Kezdetben rejtve, titokban viselték, később a nemzet örömének, reménységének büszkén hordozott szimboluma lett. Asszonyok lelkében fakadt a gondolat, de megvalósítása — óriási arányokban fejlődvén — az egész magyar társadalom kötelessége. S ezt a kötelességet a magyar társadalom meg is értette. Azért nem sablonos nőegyesület a Tulipánkert-szövetség, hanem a magyar férfiak és nők egyesülése a nemzeti érzés, a nemzeti jólét, a nemzeti erő fejlesztésére. Az ország minden részében felvirulnak — helyi bizottságok formájában — a tulipánkertek és csatlakozva a központhoz hatalmas, országos szövetséget alkotnak, melynek védelmében felvirul a magyar ipar, művészet, irodalom. Április hó 21-én kötötték meg a szövetséget; akkor volt az alakuló közgyűlés, melyet a megyeház nagy termében tartottak meg. Ott tartotta Rákosi Jenő azt a mindenki szívéig ható, megnyitó beszédet, melyben a magyar jelleg kidomborítását követelte beszédben, ruházatban, háztartásban és egész életmódunkban. Ha csak az a lelkesülés, mely akkor elfogta a szíveket, soha nem lankadna, soha el nem múlna. Ezt a lelkesülést *mindenki* szívében ébrentartani és a magyar nemzeti eszme javára kamatoztatni, ez a *Tulipánkert-szövetség* kifejezett célja. Mi magyar tanítónők ennek a célnak szolgálatára esküdtünk fel, sokan közülünk ennek a célnak szolgálatában hosszú életet töltöttek már el: örömmel látjuk tehát annak a hatalmas szervezetnek kifejlődését, mely erre a munkára az egész nemzetet felbuzdítja, s örömmel látjuk azt a komoly munkásságot, melyet a Szövetség céljai megvalósítása érdekében kifejt. Az «igazgató-tanács», melynek tagjai: gr. Almássy Dénesné, gr. Batthyány Lajosné, gr. Apponyi Albertné, Bán Dezsőné, Thék Endréné, gr. Batthyány Tivadarné, Holló Lajosné, Benczur Gyuláné, gr. Teleki Árvéd, gr. Zichy Jenő, gr. Bethlen István, gr. Batthyány Tivadar, Feszthy Árpád, Fábry Sándor, Bernát István és Lázár Pál,

a Szövetség megalakulása óta már öt ülést tartott és május hó 4-én tartotta a Tulipán-szövetség első választmányi ülését. A választmány már eddig is 500 tagból áll és valószínűleg 1000 tagra fogják azt kiegészíteni. A vidéki Tulipánkertek képviselete révén pedig tagja lehet annak minden magyar honpolgár. E nagyszámú testületben mindenki meg fogja találni az egyéniségének megfelelő munkakört, mert a választmányban hét bizottságot létesítettek s a tagok kedvük szerint vállalkozhatnak a nekik megfelelő bizottság munkájára. Van irodalmi, művészeti, közmívelődési, ipari, pénzügyi, terjesztő és rendező bizottság. A közönség tájékoztatására Rákosi Jenő indítványára, ki a távollevő gr. Batthyány Lajos helyett elnökölt, röviden összefoglalták a «Tulipánkert-szövetség» célját, melyet a tagoknak szem előtt kell tartani, s melyet olvasóink figyelmébe melegen ajánlunk. A kitüzött célok röviden a következők:

«1. Tüntető állásfoglalás minden nemzeti eszme, mozgalom és törekvés mellett s minél hathatósabb közreműködés arra, hogy semmi, ezzel ellenkező irányzat a társadalomban érvényesülni ne tudjon.

2. A megalkuvást nem ismerő nemzeti érzés ápolása a családi életben s főként a nevelés terén.

3. Elsősorban saját példánkkal, de egyszersmind minél szélesebb körű agitációval való közreműködés arra, hogy magyar ember lehetőleg minden szükségletét magyar termelőktől és iparosoktól, magyar eredetű cikkekből szerezze be. Ezzel kapcsolatban: Mindenki, aki a szövetséghez csatlakozik, erkölcsi kötelességet vallal arra, hogy az ezekben körvonalozott célt tőle kitelhető buzgósággal fogja szolgálni s ezen erkölcsi kötelezettség vállalásának jelképeül megveszi és nyilvánosan viseli a szövetség jelvényét: a magyar tulipánt, azonkívül állandóan tart magánál egy másik tulipánt arra a célra, hogy azt ismerősének tovább adja.

4. Minden a nemzeti jelleg és önállóság előmozdítását célzó társadalmi, kulturális és gazdasági vállalkozás buzdító támogatása, s amennyire a szövetség anyagi ereje engedi, ilyeneknek kezdeményezése. (Elsősorban oly iparvállalatok létesítésének előmozdítása, melyek Magyarországon eddig nem gyártott iparcikkek előállításával foglalkoznak.)

5. Minden nélkülözhető fényüzésnek és kedvtelésnek mellőzése mindaddig, míg a magyar ipart odáig nem fejleszthetjük, hogy a kényesebb, luxusigényeket is ki tudja elégíteni.»

*

Az «Erzsébet Nőiskola» és a «Pedagogium» tisztelgése gróf Apponyi Albertnél. Az állami polgári iskolai tanító és tanítónőképzők és azok gyakorló iskoláinak tanári testületei, élükön Kiss Áron és Lázárné Kasztner Janka igazgatóikkal, május 9-én tisztelegtek a vallás és közoktatási miniszternél. A két intézetnek számos tagból álló küldöttségét dr. Pauer Imre, aki mind a két intézet gondnoka, vezette a miniszter elé, s ő üdvözölte a minisztert a testületek nevében. Üdvözlő beszédében Pauer rámutatott azokra a

politikai küzdelmekre, melyekből csak nem rég került ki győzelmesen a magyar nemzet. Az alkotmányosság győzelme juttatta Apponyi Albertet a miniszteri székbe, neki azonban állása díszt nem ad; ő az, aki egyéniségének varázsával a miniszterium fényét visszaállítja. A közoktatásügy munkásai, s köztük az itt tisztelgő két intézet, kik eddig is a nemzet vezérei között tisztelték Apponyit, örömmel üdvözlik őt a miniszteri széken; újult reménnyel és újult erővel látnak feladatuk teljesítéséhez, mert reményt és erőt merítenek abból a lelkesítő példából, mellyel a miniszter hosszú közéleti pályáján a nemzeti eszme diadaláért küzdött. Wlassics sokat tett ez intézetek fejlesztéseért, de a letünt korszak bürokratizmásának nyomasztó hatását ezek az intézetek is érezték s teljes bizalommal várják, hogy a miniszter biztosítani fogja szabadabb fejlődésük lehetőségét. Ebből a bizalomból fakadó örömmel s a miniszter közéleti pályájának szemlélése nyomán fakadt ragaszkodó szeretettel és hódolattal üdvözlik a minisztert s kivánnak alkotó kedvéhez áldást és sikert. A miniszter igaz szivességgel köszönte meg a küldöttség szónokának meleg üdvözletét s a nyomában támadt lelkes ovátiót. Kéri is a bizalmat és a szeretetet, mert az együttműködésnek, melyet a magyar nemzeti kultura érdekében ki kell fejteniök, csak ez lehet az alapja. És számít ebben az együttműködésben mind a két intézetre s mert a kultura kifejlesztésében, megerősítésében a magyar nőknek is jelentékeny szerep jutott, számít rá, hogy a tanítónők is megértve történetünk nagyasszonyainak szent hagyományát, lelkesedéssel és buzgalommal veszik ki részüket a munkából. Majd azzal a szives igérettel bocsátotta el a miniszter a tisztelgőket, hogy mindkét intézetben személyesen fog az intézetek munkásságával megismerkedni.

*

A Magyar Nőegyesületek Szövetsége és az iparvédelem. A M. N. Sz.-ének hivatása honunk összes nőegyesületeit összehozni, összetartani s áldásdús, fáradhatlan, kitartó munkára serkenteni. Nem mintha eddig még nem dolgoztak volna az egyesületek. Ékesen szól az egyesületek évi jelentése az évközben végzett jótékony, segítő és egyéb munkáról. De minél inkább gyarapszik nőegyesületeink száma, annál érezhetőbb lesz az egységes irányítás, szervezkedés szüksége. Az egyes vidékek egyesületei még birnak tudomással egymásról, bár sokszor, sajnos, felekezeti, nemzetiségi tekintetek falakat, sorompókat emelnek s tartanak fenn közöttük. Pedig, pedig minden nőnek jelszava az Antigone felséges mondása kellene hogy legyen; *nicht* mit zu hassen — mit zu lieben bin ich da. Ha a férfinak jutott osztályrészül az erő, a szigor, amit ők gyakorolnak, mert a kemény élet ezt tőlük így kivánja, vegyék osztályrészükül a nők a mindent enyhítő, minden sebet gyógyító szeretetet. Térjünk azonban vissza thémánkhoz: a M. N. Sz.-éhez. Hogy hazánknak sok nőegyesülete van, azt tudtuk, de hogy számuk az ezret megközelíti, azt akkor tudtuk meg, midőn a Szövetség megszületett. Van sok olyan, amely már csak inkább névleg létezik, tengődik. Miért? Mert csak egy szűk kis vidéken tudnak létezéséről, pedig ha egész Magyar-

ország tudna róla, eges Magyarország mellé állna s szervezné a fiókegyesületeket mindenhol együttes munkára. Van sok olyan anyagilag erős egyesület, mely központi szervezkedés hiján, tőkét gyűjt, mivel vidéken már nincs tere actióra. — A M. N. Sz.-e nekilátott a megismerkedésnek, összeállította a hazai nőegyesületek listáját, toborzott, verbuvált s ma, tényleg működő nőegyesületeink 10%-át megszerezte szövetséges társul. Tagjai száma megközelíti a 80-at! Evvel egyelőre be kell érnie. Idővel, amidőn a többi egylet tudomást szerzett a Szövetség működéséről, amidőn e működésből azt a meggyőződést nyerte, hogy a Szövetségnek nem a célja, hivatása nekik bármi módon konkurrenciát csinálni, hanem csak őket minden létező segítő munkával tájékoztatni, fáradságos, hosszadalmas kutatásai eredményeit figyelmökbe ajánlani, hogy ők a hivatottak, azokat tetszésük, vidékük lehetőségei, kívánalmai szerint földolgozzák, értékesítsék: akkor özönleni fognak nőegyesületeink a Szövetségbe. Akkor a Szövetségnek is majd módjában fog állni, mert a legszükségesebb meglesz: a pénz, hogy nyomtatványok, esetleg külön közlöny utján tudassa az összes magyar nőket mindenről, ami őket érdekelheti, kitartó munkásságra lelkesítse. — Az igéret földjéről tétlenül álmodni, lehet ugyan poetikus, de praktikusnak mégsem mondható. Azért a M. N. Sz.-e útra kelt s lépteit az igéret földje felé irányítja. — Megkezdte e téli működését nagyszabású gyermekvédelmi fölolvasási ciklusával, amelyen a gyermekvédelem legbuzgóbb munkásai elmondták: mi minden történik e téren? Ki dolgozik s milyen eredménnyel? S mi minden kellene még, hogy teljes, hogy tökéletes legyen a mentési akcio, hogy napfényes lelkű, ép testű, munkabirású embereket neveljünk hazánknak. E ciklus nem volt kiáltó szó a pusztaságban, a Köztelek nagy terme megtelt érdeklődőkkel s ha sokan nem is vettek részt a discussiókban, szeretem hinni, hogy senki sem távozott onnan avval a gondolattal: ide ugyan kár volt eljönni Mindenki úgy mehetett el onnan, hogy vitt magával egy-egy gondolatot, mely lassan, de talán mégis tetté alakul át. Voltak ellentétes vélemények is, hál' Istennek, ami csak újabb nyereséget jelent; hiszen az acél s a kova egymásracsapásából pattan ki a szikra, amely lángra gyuladván, fényt és meleget is ád. — Március havában megkezdődtek az iparvédelmi fölolvasások. A fejedelmileg vendégszerető Köztelek házigazdai szerepét átvette iparteremtő s fejlesztő védbástyánk: az Iparművészeti Múzeum. Fényes névsor az előadók névsora, amelyet ide iktatunk: Berczik Árpád, Dobieczky József, Altmann János, Lázár Pál, Lyka Károly, Markos Györgyné, Maly Ferencz, Melly Béla, Radisich Jenő, Beck Ö. Fülöp, Szentiványi Károly, Szmik Antal, Tarján Oszkár, Duka Melania, Wartha Vince. Ahány név annyi ember, aki hisz a jövendő, az erős, az élet- és versenyképes Magyarországban, aki hitét egy egész élet fáradhatatlan, önzetlen munkájával bizonyította. Ime, egy újabb lépés az igéret földje felé: az együtt dolgozó, a pártszenvedélytől, gyülölködéstől ment, dolgozó Magyarország egy töredéke, mely mosolygó ajakkal s derűs szemmel élvezte az előtte föltáruló képet: mi mindenünk van már, mi minden kapható itthon! Ime a Szövetség bebizonyította létrevalóságát, bebizonyította, hogy fölfogta hivatását: összehozni, tájékozást nyujtani, együttes, áldásos munkára

segíteni a magyar nőt, a magyar egyesületeket, magát a társadalmat. Akinek ezen eszme tetszik, aki pártolásra méltónak találja, az követeljen részt magának e munkában: bárhol lakik is, segíthet a Szövetségen, ha vidéken hiveket szerez neki, ha vidéke egyesületeit e központi szervezetre figyelmezteti. Nem tudom, van-e a M. N. Sz.-ének jelszava, de legjobb jelszava ez volna: Egyesült erővel: előre! Budapest, 1906 április 24-én. *Sulyok Ylda.*

*

A magyar gazdasszonyok országos egyesülete április hóban tartotta meg özvegy Batthyány Gézáné grófné, egyesületi pártfogónő Teréz-körúti palotájában 45-ik évi rendes közgyűlését. A zománcos tulipán-jelvény ott díszelgett az egyesület valamennyi tagjának kebelén. A gyűlés özvegy Damjanich Jánosné elnöklésével folyt le. Fölolvasták a választmány jelentését. A jelentés fájó részvéttel emlékezett meg Hollán Ernőné, Hugonnay Béláné grófné és Prielle Kornélia egyesületi rendes tagok elhúnytáról. A tanügyi bizottság Pálffy-Daun Lipótné grófné elnöklésével buzgó tevékenységet fejtett ki. Az intézet igazgatónője, Sárcsevics Betti, a múlt évben ülte meg igazgatónői működésének 25 éves jubileumát, mely alkalommal az árvaház ismét egy ágyalapítvánnyal gyarapodott, emlékéül az igazgatónő érdemeinek. A házigazdaság Ádler Antalné bizottsági elnöknő éber gondozása alatt szépen gyarapodott. Az egyesületi pénztárnok kimutatása szerint az egyesület összes tiszta vagyona 630,860 korona 24 fillér. Sárcsevics Betti igazgatónő az árvaleányház ügyeiről tett jelentést. Az árvaház mellett fönnálló leánynevelő intézetet, a jövő 1906—1907. iskolai évre, a Damjanich-utcai helyiségből Cinkotára helyezik át. Megválasztották elnöknek újra özvegy Damjanich Jánosnét, alelnöknek: Hegedüs Sándornét, Pálffy-Daun Lipótné grófnét s Gruz Albertnét, titkárnak Mayer Györgyöt, pénztárosnak Kállay Ferencet, ellenőrnek Jármay Gyula dr.-t, a számvizsgáló-bizottságba: elnöknek Forster Gyula báró dr.-t, tagoknak: Mayer Györgyöt és Csávossy Bélát. Ezeken kívül a száztagú választmányba megválasztottak 94 nőtagot. Az egyesület jövőre is Batthyány Gézáné grófné védősége alatt fog állani. Az indítványok során hosszabb tárgyalásra adott alkalmat Vargyas Endréné megokolt indítványa egy Gazdasági és Háztartási Női Szakintézet szervezése iránt, melynek létesítése ügyében a kezdő lépések megtétele s a szervezés irányítása éppen a Magyar Gazdasszonyok Országos Egyesületének volna egyik legszebb föladata. A közgyűlés az indítványt általános helyeslléssel fogadta, s megbízta az indítványozót, hogy a tervet részletesen kidolgozva, terjessze egy szükebb bizottság elé, melynek tagjaiul megválasztották özvegy Damjanich Jánosnét, Pálffy-Daun Lipótné grófnét, Ádler Antalnét, Hegedüs Sándornét és Vargyas Endrénét.

*

A Mária Dorothea-Egyesület gr. Csáky Albinné elnöklésével április 22-én tartotta évi közgyűlését. Az elnök meleg szavakban

emlékezett meg arról a pótolhatatlan veszteségről, mely az egyesületet egyik alapítója és hű munkatársa, György Aladár elhúnytával érte. Radnai Jenőné titkár az évi jelentésből kiemeli, hogy az egyesület jótékonyságából az elmúlt évben 62 tanítónő részesült fürdői kedvezményben, 89 nevelőnő kapott ingyen elhelyezést, többen az Otthonban részesültek ingyen oktatásban, s az 1850 korona havi és egyszeri segítségből is többen kaptak. A hercegprimási alapítványi helyen egy munkaképtelen tanítónő van s az Erzsébet- és Péterfy-alapítványok kamatait is kiosztották beteg és nélkülöző tanítónők között. A tisztikar s a választmány megválasztása után Radnai Jenőné titkár indítványozta, hogy az egyesület magyar nemzeti kulturtörekvéseinek kifejtésére fölszólítást intézzen a magyar tanítónőkhöz s fölhivja őket hármas irányú munkálkodásra, melynek föladata lenne elősegíteni az általános nagy nemzeti mozgalmat. Az eszközök a következők: Először is az egyesület vidéken élő tanítónő tagjai kutassák ki a magyar iparcikkek előállításának helyét, küldjenek a középpontba mintákat s támogassák megrendelők szerzésével a helyi és háziipart. Másodszor, minden magyar tanítónő a maga falujában alakítson emberbaráti intézményeket, — ha szerény eszközökkel is — különösen a nők és gyermekek védelmére és hasznos foglalkoztatására. Harmadszor, érdeklődjenek a népköltészet régi és meglévő kincsei iránt s ezeket összegyűjtve, küldjék föl a középpontba. A tetszéssel fogadott indítványt a közgyűlés a részletek kifejtése végett az igazgatósághoz utasította. Végül Sebestyénné Stetina Ilona bejelentette, hogy Poznan Jolán buzgólkodása folytán Pancsován egy új vidéki kör van keletkezőben, mely már előre is a népipar fejlesztését tűzte feladatául. A közgyűlést választmányi ülés követte, melyen újra szervezték Bánffy Györgyné elnöklete alatt a rendező bizottságot. E bizottság alelnökei lettek Héder Sándorné, Tordai G. Erzsi és Csurda Andorné s beválasztottak a bizottságba 20 fiatal leányt, köztük több fővárosi tanítónőt.

*

A Magyar Nők Közművelődési Köre május hóban tartotta meg saját helyiségében (IV., Váci-utca 9.) évi rendes közgyűlését Dániel Ernőné báróné elnöklésével. Az elnök üdvözlő szavai után özvegy Zempléni Gyuláné ünnepi beszédben figyelmeztette a kör tagjait honleányi kötelességükre. Hazafias szeretettel áthatott fölhivásában a magyar nőket kérte, hogy tegyenek meg mindent a magyarságért, a magyar ügy fölvirágoztatásáért. Ezután Deák Gyuláné főtitkár a kör elmúlt évi működését ismertette, Farkas Gyuláné pénztáros pedig a pénztár állapotáról számolt be. A jelentések tudomásul vétele után újból megválasztották az eddigi vezetőséget és a választmányt kilencven tagra egészítették ki.

*

Az Országos Nőképző-Egyesület, melynek leánynevelésünk fejlesztése tekintetében elévülhetetlen érdemei vannak, május 6-án tartotta évi rendes közgyűlését Teleki Sándorné grófné elnöklésével. Az elnöki megnyitó beszéd után Grúz Albertné méltatta Veres Pálné

érdemeit, majd Müller Anna a múlt iskolaévről szóló jelentést mutatta be az egyesület által fenntartott iskolákról, Gönczi Béla pénztáros pedig a számadásokat terjesztette elő. A jelentések tudomásulvétele után Csiky Kálmánné köszönetet mondott az egyesület jótevőinek, s végül megalakították a választmányt, közgyűlés után az egyesület tagjai Veres Pálné szobrának leleplező-ünnepére mentek.

*

A Márta-Egyesület, amely a nőcselédek neveltetésével és pártfogásával foglalkozik s a cselédközvetítést is ellátja, május hó 6-án tartotta közgyűlését Dániel Ernőné báróné elnöklésével. Az elnöki megnyitó után Seregi Zoltán dr. alelnök emlékbeszédet mondott Neuschloss Marcelről, az egyesület elhúnyt kiváló elnökéről, akinek helyét méltóképpen pótolni mindezideig nem lehetett. Majd megemlékezett az egyesületnek egy másik elhúnyt jeles igazgatósági tagjáról, György Aladárról. Az egyesület Zipernovszky Károlyné alelnök indítványára Neuschloss sírjára több más egyesülettel egyetemben bronzkoszorút helyez, György Aladár sírját pedig síremlékkel jelöli meg; azonkívül mindkét elhúnyt buzgó tag érdemeit jegyzőkönyvbe iktatja. Ezután Vágó Mihály titkár előterjesztette az évi jelentést, amely szerint a Veres Pálné-utca 33. szám alatti cseléd-otthonban az egyesület 430 cselédnek 843 izben 7320 napon át nyujtott napi 80 fillérért teljes ellátást az elmúlt évben. A Ferenciektere 4. szám alatti cselédelhelyező-iroda az 1905-iki év folyamán 10,530 cselédnek szerzett szolgálati helyet, ami az 1904-iki eredménnyel 38½ százaléknyi emelkedést mutat. Szép eredményt ért el a lipótvárosi elhelyező-iroda is. A közgyűlés tudomásul vette az évi jelentést és úgy Popper Kamilla, mint Zipernovszky Károlynénak köszönetet mondott a cselédelhelyező-iroda körül szerzett érdemeikért. A zárószámadás és költségelőirányzat előterjesztése után Seregi alelnök bemutatta az igazgatóság javaslatát az állami gyermek-menedékhelyről kikerült arravaló gyermekeknek cselédtanulókul való fölhasználásáról. Neumann Árminné ezzel kapcsolatban ismételten megpendítette a cselédiskola alapítását. Popper Kamilla indítványt terjesztett elő aziránt, hogy az egyesület intézzen fölterjesztést a belügyminiszterhez a cselédek aggkori biztosítása érdekében. Szilágyi Artur dr. a cselédtörvény reformja és a vármegyei cseléd-szabályrendelet reviziója érdekében szólott. A közgyűlés mindezeket a javaslatokat magáévá tette. A közgyűlés újból megválasztotta az eddigi tisztikart.

*

A nők szavazó jogának kérdése a lefolyt választási harcokban ismét felmerült. A «Feministák Egyesülete», mely a nők jogaiért lelkesedéssel harcol, körlevelet adott ki s felajánlotta kortesszolgálatait azoknak a jelölteknek, kik a nők szavazati jogáért küzdeni hajlandók. Angliában is nem rég került a nők szavazatjogának kérdése a parlament elé, de nem részesült elég rokonszenves fogadtatásban. Azt hisszük, hogy nálunk is csak hosszú, következetes fejlődés eredménye lehet ez, s látva a szavazó urna körül lefolyó vad tülekedést, bizony szivesen levennők e kérdést a napirendről. Oly nagyon-nagyon

sok tennivalónk van a nők munkaképessége, munkajoga és védelme körül, hogy a szavazatjog nálunk sokak előtt ellenszenves kérdésének komoly tárgyalásával még várnunk kell.

*

A Mária Dorothea Egyesület fürdőkedvezménye 1906-ra. *Céméten* (Eperjes mellett) több tag kaphat az egész idényben szobát az egyesület üdülőházában havonta 20 koronáért. *Koritnicán* az egész idényben a lakás, fürdő, gyógy- és zeneilleték után 30% engedmény. *Balfon* (Sopron mellett) az egész idényben a fürdő és szoba árából 50% engedmény. *Szentiványi-Csorbatón* június és szeptemberben több tagnak 50% kedvezmény. *Buziáson* a főidényben a szoba árából 30%, a fürdők árából — a moór-fürdők kivételével — 25% engedmény. *Bártfán* a szoba árából a főidényben 10%, az elő- és utóidényben 30%, a fürdőknél 30—40% engedmény, III. oszt. gyógy- és zenedíj (6 kor. 80 fillér) engedélyezése az egész időre. *Előpatakon* május 15-től június 15 ig és augusztus 15-től szeptember 15-ig a lakás, gyógy- és zenedíjból 50%, az élelmezés árából 30% engedmény; kivételes esetben a gyógy- és zenedíj teljes elengedése. *Marosújváron* 10 egyén részére, 30 darab egyszerre váltandó bérletjegy 18 korona helyett 11 koronáért kapható. *Lipik-fürdőben* (Szlavoniában) a fürdődíjból 50% a gyógy- és zenedíjból, 30% engedmény az egész időben. *Szovátán* az összes tavi fürdők árából 50%, augusztus 15-től a lakás árából 30% kedvezmény. *Zálnok-fürdőben* (Szilágym.) több tagnak a szoba és fürdő árából 20% engedmény. *Iglófüreden* az elő- és utóidényben a szoba árából 15%, ágynemű árából 15%, gyógy- és zenedíj elengedve; a főidényben a szoba árából 10%, ágynemű árából 10%, gyógy- és zenedíjból 50% engedmény, *Balaton-Füreden* két tagnak, ha az apátsági vendégházakban laknak, június 15-től augusztus 20-ig ingyenes fürdőket és a szobaárakból 30% leszállítást; május 15-től június 15-ig és augusztus 20-tól szeptember 15-ig ingyenes fürdőket, a szobaárakból pedig 50% árleszállítást, *Tordán* egy szoba takarítással egy napra 1 korona vagy 1 korona 40 fillér, ellátás egy napra 2 korona, meleg fürdő 60 fillér kedvezményes árért. *Sztojkán* (Szolnok-Dobokam.) egy tag részére lakás és fürdő díjmentesen, kétszemélyes szobákban két tagnak is ingyen lakás, a többi tagnak a szobák árából 30% engedmény az egész időben. *Csizi* jod-brom forrás-fürdőben egy tagnak a főidényben is teljes felmentése a gyógy- és fürdődíj alul. *Daruváron* (Szlavoniában) két tagnak a főidényben is ingyen fürdők. *Gyertyánszigeten* (Máramarosm.) az egész idényben az egyesület két tagjának a lakás, fürdő (ideértve a hidegvízintézeti díjakat is) gyógy- és zenedíjból 50% engedmény. *A Mattoni-féle* Erzsébet-sósfürdőben I. és II. osztályú fürdőjegyeket 10 drb bérletnél 4 korona árengedmény. *Feketehegyen* két tagnak május 1-től június 30-ig és augusztus 15-től szept. 30-ig a lakás árából 75%, a gyógydíjból 50%, zenedíjból 50%, orvosi díjból 25% engedmény. A főidényben július 1-től augusztus 15-ig a gyógy- és zenedíjból 50%, az orvosi díjból 25% kedvezmény. *Vihnyén* az elő- és utóidényben a fürdőknél 50%, a lakásnál 40% engedmény. *Stoósz-fürdőben* az elő- és utóidényben szabad lakás, csak az

egynemű használatáért fizetendő naponként 30 fillér, a zenedíj elángedése. *A bélyegtelen kérvényeket a Mária Dorothea-Egyesület elnökségéhez VIII., Orczy-út 6. szám alá kérjük mielőbb beküldeni.*

*

Főző- és háztartási iskola nyilt meg művelt leányok részére Pozsonyban. Az intézet tulajdonosnője, Vargha Nagy Hermin, 3—4 hónapra terjedő tanfolyamot tetszés szerint választhatja a növendék. Tanítási tárgyak. *Főzés:* A jó tápláló anyagok megválasztása, bevásárlása, feldolgozása, eltétele. Önálló jártasság a takarékos, s mégis ízletes sütés és főzés minden ágában, magyaros és franciás ízlés szerint. Egyszerű és díszes tálalás. Gyermek- és betegételek készítése. Cukorsütemények, cukorkák, liqueurök előállítása; befőzés. Eljárás a konyhában és éléskamrában; a szakácskönyvek használata stb. Az úri háztartás vezetésében előforduló összes teendők ismertetése; lakásberendezés, fűtés, világítás, takarítás, szellőztetés, tisztaságszeretet; fehérnemű- és felsőruhakezelés; bánásmód a cselédekkel, betanításuk; asztalterítés és díszítés stb. *Varrás.* 1. Fehérnemű-varrás: a különböző fehérneműek kellő anyagának helyes megválasztása, minősége, értéke, feldolgozása: szabása, összeállítása, megvarrása és díszítése (szegélyezés, zsubrikálás, áttörés, monogram, fehérhimzés stb.). 2. Felsőruhavarrás: A divatlapok helyes használata, a célszerű, ízléses és divatos házi és utcai ruhák megválasztása, a szövet és egyéb kellékek bevásárlása; biztos útmutatás a mértékvétel, megrajzolás, szabás, összeállítás és megvarrás önálló végzésében; a díszítés különböző nemei stb. *Műipar.* Horgolás a legegyszerűbbtől a legdíszesebbig; csipkemunkák (csipkeverés, csomózás, pointe-lace, reticella, teneriffa, frivolité, stb.), himzés (arany-, szalag- és kőhimzés; spanyol-, svéd- és keleti himzés; szőnyeg-, szmirna- és goblenhimzés stb.), mindenféle divatos és ízléses kézimunkák: égetés fára, bőrre, bársonyra; mélyégetés, bársonyvasalás, Adnil-munkák. Egyéb alkalmi kézimunkákhoz utbaigazítás. Díszítményi rajzok; iparművészeti tárgyak díszítése minták után és önálló tervezéssel; csendélet-festés víz- és olajfestékekkel; temperafestés; festés fára, szövetre, selyemre, üvegre stb. *Gépírás és könyvvitel* kivánatra bevezettetik. Beiratási díj a főzőtanfolyamon 6 K. Tandíj a főző- és háztartási tanfolyamon 30 K, műipari- vagy festőtanfolyamon havi 20 K, a varróban 12 K. Bennlakásra elfogad vagy elhelyez vidéki hölgyeket az intézet.

*

Zirzen Janka síremlékére több mintát mutatott be *Bory Jenő* fiatal szobrász. A gyűjtőbizottság tagjai tetszését az egyik minta rendkívül megnyerte, s ha a szükséges költség együtt lesz, meg fogják azt rendelni a művésznél. Ennek az emléknek képét szeptemberi füzetünkben fogjuk olvasóinknak bemutatni.

Zirzen Janka síremlékére 1906 május 10-ig befolyt összeg kimutatása: Hilberth Stefi 10 K, Tavassy Mariska 50 K, Szegfy Emi 10 K, Czakó Adolfné Rill Nikolina 10 K, Jankovich Kálmánné 5 K, Bartusné Kintisch Emma 5 K, Zirzen-emlékkönyvek árából befolyt 58 K, az utolsó kimutatás összege 6012 K 79 fillér. Összesen befolyt 6160 K 79 fillér.

Zöllner Erzsébet,
tanítónő az Erzsébet-nőiskolában.

IRODALOM.

NAGY MAGYAROK ÉLETE. Irta *Benedek Elek*. Budapest, 1906. Az athenæum r.-t. kiadása. Ára kötve: a kisebb köteteknek 2 korona; 3 kisebb kötet egybekötve 6 korona.

Benedek Eleknek sokat köszönhet a magyar nemzeti nevelés ügye. Azóta, hogy képviselő korában egy országgyűlési nevezetes beszédében rámutatott ifjúsági irodalmunk szörnyen elhanyagolt voltára, ideje nagy részét és tehetsége java részét ennek az irodalomnak az emelésére szentelte, hogy tollával mozdítsa elő a magyar ifjúságnak igazi nemzeti szellemben való nevelését.

Benedek kiválóan alkalmas erre a fontos munkára. Alapos ismerője a magyar nép életének, költői hagyományainak, nyelvének; kitünően tud írni és elbeszélni a népmesék egyszerű nyelvén, a népies és művészi elemet keresetlenül egyesítve; kitünően tud írni a magyar gyermekvilágnak, ennek eszejárásához, kedélyvilágához alkalmazkodva: saját gyermekei közt elég alkalma volt ehhez megtenni a tanulmányokat.

Ide tartozó művei közt nevezetesebb helyet foglal el az öt kötetes *Magyar mese- és mondavilág*, mely a magyar nép ezer éves meseköltését foglalja magában. Ezután megírta az ifjúság számára az ő könnyed, folyékony elbeszélő módján, kedélynemesítő és jellemképző olvasmányul a magyar nemzet ezer éves történetét. Ide vágó művei: *A magyar nép multja és jelene*; ennek két kötete a felnőttebb ifjúságnak van szánva s általában a népi olvasóknak is. A *Hazánk történetében* egy kötetben beszéli el hazánk történetének az ifjúság nevelésére legtanulságosabb mozzanatait s adja általában, rövidre fogva, a magyar nemzet történetét. Legújabban a *Nagy magyarok élete* című történeti művet kezdte meg, amelyből eddigelé három kisebb kötet (egybekötve is egy nagyobb kötetben) jelent meg. Ebben az életrajz formájában vezeti végig olvasóit a magyar történeten, jól tudva, hogy a gyermek és ifjú világ kedélyének és jellemének képzésére ez a legalkalmasabb forma.

Az első (nagyobb) kötetben, mely csak e napokban hagyta el a sajtót, a következő 13 nagy magyar életét adja elő: 1. Attila, Árpád, Szent László, Könyves Kálmán, IV. Béla. 2. Nagy Lajos, Hunyady János, Mátyás király. 3. Werbőczy István, Zrínyi Miklós a szigetvári hős, Tinódi Lantos Sebestyén, Balassa Bálint, Báthory István.

A szerzőnek ez életrajzok megírásában követett helyes peda-

gógiai nézete kitűnik könyve Előszavának következő soraiból: «Talán sok ember neve fog hiányozni e könyvből, kiket nagynak képzel az olvasó; de bizonyára kevés olyan, a ki hazájának, nemzetének, az egész emberiségnek tett szolgálataival, példaszerű, elmét és szívet termékenyítő élete folyásával, cselekedeteivel valóban kiérdemelte a nagy nevet. A lángész, a nagy tehetség egymagában nem állítható példaképül az ifjúság elé. Aki Istentől nyert tehetséget nem használta hazájának, embertársainak javára; akinek cselekedetei nyomán romlás, pusztulás fakadt; akinek élete folyása a közerkölcsöket megmételyezé: e könyvben helyet nem találhat. Ebben a könyvben a nagyság legfőbb mértéke a belső, lelki érzék. — Nemesen élni, okosan cselekedni, s ha kell, bátran meghalni a hazáért: erre a tanít a nagy magyarok élete.»

Benedek Elek szépirodalmi író s nem tartozik azon történettudósok közé, akik a történetírás forrásaiból tanulmányozzák a korokat s írják monográfiáikat. De az ifjúságnak írt történeti művei azt mutatják, hogy alaposan áttanulmányozza azokat a történetírókat, akik tekintélyek az egyes korok történetének kritikai megvilágításában. S amit így tanult, azt az ifjúsági író helyes érzékével megválogatva, művészi lelkével élénk világításba helyezve, könnyen folyó, szabatos, helyes magyar nyelven adja elő s így olvasóinak nemcsak hű, hanem, ami nagyon fontos, vonzó alakban megírt történeti könyveket ad kezébe, melyeket bizonyára a felnőtt laikus közönség is élvezettel és tanulsággal olvas végig. E könyvek nemcsak az ifjúság nevelésére, hanem a történet népszerűsítésére is jótékony hatással lehetnek.

A *Nagy magyarok életét* szívesen ajánlom a szülők, általában az ifjúság nevelésével foglalkozók s az ifjúsági könyvtárak felügyelőinek figyelmébe.

Budapest. *Komáromy Lajos.*

*

Magyar Remekírók. A *Franklin-Társulat* nagyszabású remekíró-gyüjteménye, amely 55 kötetben felöleli irodalmunk jeleseinek minden maradandó becsű alkotását, újabb öt kötetes sorozattal gyarapodott. Ez immár a kilencedik öt kötetes sorozat s így a hatalmas gyűjtemény egy esztendő mulva teljes lesz irodalmunk remekeinek páratlan kincsesháza. Az új sorozat legértékesebb kötete Deák Ferenc beszédeinek első kötete, amelyet Wlassics Gyula rendezett sajtó alá és látott el mintegy öt íves bevezető tanulmánnyal. A tájékoztató bevezetésekkel ellátott beszédek 1829-től 1861-ig, az első felirati javaslatig terjednek. Az új sorozat két további kötete Petőfi Sándor kisebb költeményeit foglalja magában, Badics Ferenc magvas életrajzi bevezetésével. A negyedik kötet Mikes Kelemen: Törökországi leveleinek az eredeti kézírás alapján helyesbített hű kiadása, Erődi Béla bevezető tanulmányával és jegyzeteivel. A magyar próza ez egyik úttörő mesterének legnépszerűbb munkája igazi ékessége a sorozatnak. Az ötödik kötet a Magyar népdalköltészet jeles gyüjteménye. Endrődi Sándor, a kiváló lyrikus válogatta össze ezt a kötetet, az összes régebbi gyüjtemények színe-javából. A sorozatban levő arcképek R. Hirsch Nelli művészi rajzónját dicsérik. A díszes, ízléses kiállítású teljes

gyüjtemény ára 220 korona. Megrendelhető havi részletfizetésre minden hazai könyvárús útján.

*

NÉMET NYELVISKOLA. Szerkesztette *dr. Theisz Gyula*. I. rész kezdők számára. Benkő Gyula könyvkereskedése. Budapest, 1906. 184 lap. Ára 2 korona.

Dr. Theisz Gyula nagy szolgálatot tett úgy az iskolai, mint a magán-németnyelvi oktatásnak, midőn direkt tanítási rendszerét, mely már francia nyelven régebben közkézen forog, a németnyelvi oktatás céljaira is kidolgozta. Abban a sivár eredménytelenségben, melyet a német nyelv tanításában csaknem országszerte láthatunk, jól esik e könyvet forgatnunk, mely a siker reményével kecsegtet. Fokozatos, teljesen gyakorlati és sehol sem unalmas. Tanár és tanítvány nagy megkönnyebbedésére fog e könyv szolgálni, melyet melegen ajánlunk német nyelvet tanító olvasóink figyelmébe.

*

Beküldött könyvek. *Játékos képes ábéce.* Irta dr. Göőz József, okl. elemi isk. tanító, polgári leány- és nőipariskolai igazgató. Ára 40 fillér. Budapest, 1905. A szerző saját kiadása. (II. ker., Zárda-u. 39.) A Franklin-Társulat bizománya. (A «Magyar beszédre Szoktató Tanításmód» I. füzete.)

Gyakorlati útmutatás Dr. Göőz József Játékos képes ábécé-je használására. Részlet Dr. Göőz József Magyar beszédre Szoktató Tanításmód-jából. II. füz. Szerző saját kiadása. Ára kötve 1 korona 20 fillér.

Játékos rajzolás. Vezérkönyv az elemi iskolák I—III. osztálya számára. Irta Dr. Göőz József. Második bővített kiadás. Szerző kiadása. Budapest, 1906. Ára 2 kor. 50 fill. Magyar Beszédre Szoktató Tanításmód IV. füzete.

Eredeti magyar gyermekdalok. Vezérkönyv az elemi iskolák I—III. osztálya számára. Irta Dr. Göőz József. Második bővített kiadás. Budapest, 1906. Ára 2 kor. 50 fill. Magyar beszédre Szoktató Tanításmód VI., VII. füzet.

Göőz József füzetei igen jó szolgálatot tehetnek a tanításnak; elevenség és fordulatosság jellemzi e könyveket, melyek sok új eszmét és új eljárási módot sugallanak, s ha egyéni sajátosságuk miatt utánzásuk nem könnyű is, tanulmányozásukat ajánlhatjuk elemi iskolai oktatással foglalkozó olvasóinknak.

*

Aranyos napok. Az ifjúság számára irta Kalász Benedek. (Horváth Andor rajzaival.) Budapest. Lampel R. (Wodianer F. és fiai) könyvkereskedése. 145 lap. Ára csinos kötésben 2 kor. 40 fill. Elevenen írt rajza három fővárosi gyermek falusi nyaralásának, mely szórakoztatva nyújt a termeknek földrajzi, természetrajzi és történeti ismereteket.